

Psykolog

Ges ut av Sveriges Psykologförbund

TIDNINGEN
#6 2022

KRÄNKT PÅ JOBBET

Så undviker
du misstag i
utredningen

DEBATT

Myterna
om Freud

FORSKNING

Risikfaktorer
vid behandling
av bestående
trots

6

UNIVERSITET
SOM HAR DUMPAT
EGENTERAPIN

»Jag får inspiration
av mina klienter«

WILHELM BEHRMAN
PSYKOLOG OCH
FÖRFATTARE
TILL TV-SERIEN
KALIFAT

NATUR &
KULTUR

Fakta och humor hjälper unga hantera ångest

I boken *Ångest för alla* hjälper psykologen Sandra Ringarp läsaren att sortera bland tankar, känslor och vad som händer i kroppen när ångesten knacker på så att upplevelsen blir mindre skrämmande. Man får veta vad som höjer och sänker tröskeln för ångest och vad man kan göra när man väl har ångest. Serietecknaren Marie Tillman illustrerar ångestens olika former med avväpnande svart humor.

Boken riktar sig främst till tonåringar och unga vuxna, men kan även läsas av alla andra som har ångest.

Sandra Ringarp är leg. psykolog. Hon handleder och utbildar i ISTDP – *intensive short-term dynamic psychotherapy* – och är verksam på en mottagning i Stockholm.

Marie Tillman är serietecknare och illustratör. Hon tecknade serien *Livscoachen* som publicerades i tidningen *Metro* och har gett ut ett flertal serieböcker.

Nyhet!

Läs mer på nok.se

Psykologiwebben.se – en samlingsplats för kompetensutveckling och inspiration för dig som har ett människovårdande yrke.

»Ofta underskattas komplexiteten i arbetet och priset för de inblandade.«
Sidan 12

Innehåll #6 2022

Intro > 4

Psykologer i media och den växtsökande psykologen.

Nyheter > 8

Jakten på en ersättning för egenterapin fortsätter.

»På gränsen till förhör« >12

TEMA. Psykologerna som kallas in vid kränkande särbehandling.

Etikrådet > 24

När psykologen inte upplevs vara på patienten sida.

Beteendeanalytikern >20

MÖTET. Wilhelm Behrman drar nytta av sitt yrke när han skriver manus till tv-serier.

Forskning > 26

Riskfaktorerna som leder till att föräldrastödsprogrammen inte ger förbättring vid bestående trotssyndrom.

Forskarintervjun > 29

Maskulinitetens betydelse i terapirummet.

Debatt > 36

Sluta sprid myter om Freud, skriver Billy Larsson.

»Ett tag hade jag så mycket växter att vi inte kunde se tv:n.«

> 30

Vuxna inte mycket bättre än barn

FOKUS UNDER VALRÖRELSEN var på barn och ungdomar. De ska förmås att skärpa sig. Skamstraff, betyg i tidigare årskurser, adhd-screening. De riktigt jävliga ska låsas in, möjligen sättas på ett plan till annan kontinent. Det fanns ingen hejd på uppfinningsrikedomen. Som om vuxna vore guds bästa barn.

Jag råkar veta att de anställda på landets största organisation mot mobbning började mobba varandra. Psykologer fick kallas in. Så blir det ofta. Psykologer kallas in när konflikten slagit i taket, ungefär som när äktenskap är i gungning. Det där med förebyggande arbete står inte högst på dagordningen. Kanske har arbetsgivaren kunnat luta sig mot den senaste medarbetarundersökningen. Den som visade ett helt okej genomsnitt men inget om att någon blivit utfrys.

MEST OSÄMJA BRUKAR uppstå på idéburna organisationer. Då drivs de anställda av högre värden vilket ger fler konfliktytor. Till exempel har kyrkan en hel del fall av utfrysningar. Dessa

brukar lösas med utköp utan att det blir några rubriker. Annat var det med konflikten på Konstfack. Professorn Sara Kristoffersson

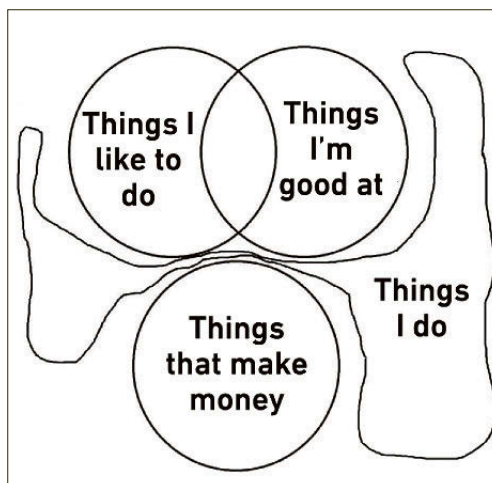
»Till en början ger kampen extra energi men långsamt bryter den ned.«

satte spjörn mot krav på att byta namn på utställningssalen Vita havet. Namnet befäste vithetsnormen, ansåg en grupp studenter. Konflikten hamnade på kultursidorna och för Sara Kristoffersson gick det som för många stridbara på arbetsplatserna. Det framgår av hennes bok *Hela havet stormar*. Till en början ger kampen extra energi men långsamt bryter den ned. Inte så konstigt. Den som mår dåligt på jobbet mår sällan bra utanför arbetstid. I det här numret har vi intervjuat psykologer som kallas in när arbetsmiljön havererat.

Lennart Kriisa

Chefredaktör

lennart.kriisa@psykologtidningen.se

Plast...

... gillar vi inte. Ändå är denna tidning inplastad, eftersom vi inte hittade någon annan lösning för att få med bilagan. Den förklaringen håller inte hela vägen. Detta är sista gången du får tidningen inplastad.

Rättelse 1

Skribenten till förra numrets spalt heter Patrik Enockson och inget annat.

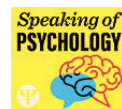
Rättelse 2

Krishantering i arbetslivet fick i förra numret fel omslag – här är det rätta. Så här skriver Bibliotekstjänst i sin recension: Boken handlar om krishantering av många olika slag och riktar sig till ansvariga chefer och ledare, men även till yrkesverksamma som i jobbet möter människor i kris. Författarna är psykologer respektive psykoterapeuter vars text ger ett mycket seriöst intryck. Ändå är boken inte svårläst, och facktermer får en för lekman begriplig förklaring.

Redaktionen tipsar

PODD. *Speaking of psychology/Imposter syndrome.* Psykologer är icke förskonade från bluffsyndromet. De ame-

rikanska psykologerna Lisa Orbe-Austin och

Kevin Cokley berättar hur de själva känt sig som fejkare. Nu lär de ut hur andra kan dämpa sådana tankar. Kevin Oakley konstaterar dessutom att icke-vita studenter behöver kämpa mer för att känna sig dugliga, vilket ökar risken för att gå in i väggen. /LK

PODD. *David & Bo pratar pedagogik.* Förr bråkade psykologer om personlighet, men de senaste 20 åren har det rätt enighet, hävdar Bo Hejlskov

Elvén. Tillsammans med David Edfelt fördjupar

han sig i femfaktormodellen. Dynamiken mellan de båda psykologerna gör lyssningen underhållande. Bo Hejlskov Elvén drar iväg i sina associationer medan David Edfelt håller i rodet. /LK

Stafetten: Thomas Ringné om #5 2022

Nyheten att kultur kan minska oro och depression var jag nära att missa men hade desto lättare att köpa. Jag drar mig till minnes en forskningsrapport om att körsång hade liknande effekt på kortisolen som museibesökarna fick. Effekten försvann dock när man undersökte professionella körer. Det känner jag igen. Jag har i många år spelat rollspel, som ett slags kollektivt skapande och berättande. Jag har förvisso inte mätt min kortisolnivå, men det var stor skillnad på upplevelsen av våra spelkvällar och när jag i vuxen ålder producerade en museiutställning i form av ett rollspel. Där fick besökarna ikläda sig rollen av en flykting, fly från sitt land och möta svensk byråkrati. Den rollen som kulturarrangör skulle jag inte rekommendera som behandling för stress eller oro. Deltagarna i utställningen vittnade dock om starka upplevelser att vandra i flyktingars fotspår. Jag undrar om en sådan utställning i dag alls kunde förstås som kulturterapi, eller bara som ett politiskt utspel?

Thomas Ringné, psykolog, arbetar med spel som behandling.

Psykologtidningen #5/2022

Hör av er!

Mejla till:

redaktionen

@psykologtidningen.se

Vi förbehåller oss rätten att redigera insänt material.

Börja samla växter!

1) Gör ett litet växthus. Köp en liten glaslåda och sätt in växtljus själv.

2) Min favorit är monstera men googla och se vad du gillar.

3) Börja i liten skala. Köp en planta för 100 kronor, ta sticklingar från den som du säljer vidare.

FAKTA: Jaime Jonsson bor med sin dotter och fem ukrainska inneboende, i ett hus i Ockelbo. Jobbar som psykolog på den digitala tjänsten Pratamera.

Jaime Jonsson, psykolog och växtjägare

Söker de speciella växterna

FÖR TVÅ ÅR SEDAN köpte Jaime Jonsson ett blad av en monstera med vit färg för 800 kronor. Den dog, men hon fick en ny. Så var det i gång, växtsamlandet. Nu köper hon och säljer sticklingar för hundratusentals kronor till förmögna samlare världen över. Men ekonomiskt går det plus minus noll. Växterna är känsliga, nyligen dog en Monstera mint, köpt för 90 000 kronor.

– Man blir så klart ledsen, det finns kanske en eller två av det slaget i hela

världen. Men oftast har jag hunnit ta sticklingar och sålt vidare.

Växtintresset har hon haft sedan barnsben, hon och pappa odlade tomater och pelargoner på taket till puben där de bodde, nära Newcastle. Som vuxen tog kärleken henne till Sverige, en trafikolycka för några år gjorde det svårt att köra bil och nu jobbar hon hemifrån.

– Jag har samtalsterapi digitalt och mellan tiderna går jag och tittar till mina växter, både hemma och i växthuset.

De flesta växterna har hon nämligen inte hemma längre, det blev för trångt.

– Ett tag hade jag så mycket växter att vi inte kunde se tv:n!

Växterna säljer hon via webbshop, och i sin butiklokal som har öppet en gång i månaden.

– Jag letar via nätet men har även en kille i Indonesien och en i Nederländerna som hjälper till. Väldigt speciella växter vill jag behålla själv. Men numera är det främst själva sökandet efter nya sticklingar som är spännande. ● Hanna Nolin

»Man kan påverka sin lyckonivå, men inte så värst mycket. De flesta har ungefär samma nivå av välbefinnande genom livet.«

JONAS HJALMAR BLOM om genernas betydelse vid motgångar (DN).

»Tinder är uppbyggt på ett sådant sätt att vi ska vilja stanna där och inte vara i våra trygga relationer.«

MALENA JOHANSSON om hur dejtingappen påverkat kärlekslivet (Skaraborgs Allehanda).

»Om ett barn har kapacitet att lära sig saker bortom vad särskolan erbjuder bör de inte vara där.«

KARIN ZETTERQVIST NELSON om att barn i Mjölby felaktigt fått IF-diagnos och flyttats till särskolan (Östgöta Correspondenten).

BIRGITTA GÖRANSSON:

»Vi har tillförlitlig kunskap om att mer straff inte minskar brottsligheten. Den exceptionella straffökningen kommer till enorma kostnader, inte bara för Kriminalvården utan också som en förändring av Sverige vad gäller hävdvunna rättsprinciper och rykte om att vara ett humant och förnuftigt land på kriminalpolitikens område.«

Birgitta Göransson, psykolog och före detta kriminalvårdsdirektör, med flera (GP Debatt).

LARS KLINTWALL:

»Ett nytt sätt att se på psykiska besvär innebär att helt överge idén om distinkta diagnoser som orsaker till symptom. I stället bör forskning och behandling fokusera på själva symptomen och hur de påverkar och förstärker varandra.«

Psykologen Lars Klintwall och ST-läkaren Johan Bengtsson (SvD Under strecket).

FORSKARE:

»Många politiker ser ny teknik som lösningen på samhällets omställning, men forskningen visar tydligt att en stor del av omställningen måste ske genom att vi ändrar våra beteenden: konsumerar mindre, flyger mindre, äter mindre kött. Det krävs både personliga och strukturella förändringar.«

1 944 svenska forskare, däribland psykologer (Aftonbladet Debatt).

Webbaserade Hogrefe Testsystem, HTS, är ett arbetsverktyg där du

- både kan administrera och poängsätta test
- kan testa på plats eller via länk
- har alla dina digitala test i HTS samlade
- får tillgång till resultaten direkt efter genomförd testning
- kan ladda ned resultaten i en tydlig PDF-rapport.

Conners 3 för omfattande bedömning av ADHD och komorbida tillstånd

Skalorna i **Conners 3** bedömer specifika ADHD-symptom, såsom hyperaktivitet och ouppmärksamhet, generell psykopatologi samt kognitiva, beteendemässiga, sociala och emotionella problem hos 6–18-åringar.

Conners 3 finns nu även i digital version i Hogrefe Testsystem, HTS, vilket underlättar ditt arbete med både administrering och poängsättning av skattningsformulären.

Skattningen kan genomföras på dator eller surfplatta, på plats på mottagningen, eller om du vill skicka en länk till respondenten att fylla i bekvämt hemifrån.

I vår e-handel finner du fler kliniska test och skattningsformulär i webbaserade Hogrefe Testsystem, HTS.

Egenterapin slopad på de flesta programmen

Sex av elva psykologprogram har ersatt egenterapin med egna lösningar, visar Psykologtidningens genomgång. Men att hitta ett bra alternativ har varit svårt.

– Vi bytte ett problembarn mot ett annat, säger Adam Helles, ansvarig i Linköping.

Text: Maria Jernberg

Ett psykologprogram sticker ut när det gäller egenterapin: Karolinska institutet. På deras psykologprogram, som startade 2007, har momentet egenterapi aldrig funnits. Runt 2015 började andra universitet följa efter och dumpade egenterapin.

På universitetet i Linköping har psykologstudenterna deltagit i mentorsgrupper i stället för att gå i egenterapi. Gruppträffarna har pågått mellan termin 3 och 8, och letts av yrkesverksamma psykologer.

– Mentorsgrupperna har varit allmänt röriga. Grupperna har sällan hållits intakta. Innehållet har varit oklart och krockat med vad som händer i de ordinarie kurserna. Det har inte funnits några kursmål eller någon examinator. Hälften av studenterna har varit nöjda, andra hälften har varit vansinnigt missnöjda, säger Adam Helles.

Nu fasar Linköping ut mentorsgrupperna. Uppsala och Mittuniversitetet har ett liknande upplägg med en strimma av självreflektion och professionell utveckling som

löper över flera terminer. Karolinska institutet och Örebro har däremot kopplat målet om självkännedom till en specifik kurs.

– Vi ersatte egenterapin med en kurs i självkännedom ur ett professionsperspektiv, termin 7, säger Joakim Norberg vid Örebro universitet.

I Linköping ska nu utvecklingen av självkännedom läggas över på den handledning studenterna får under sitt klientarbete. En kurs i professionsutveckling belyser också förmågan.

– Vi förstärker de aspekter i handledningen som handlar om professionell självkännedom. Målet för programmet är ju just professionell självkännedom och det tycker jag är egenterpins största problem – där kunde studenterna ta upp vad de ville, säger Adam Helles.

Han menar att självkännedom i vid bemärkelse kan handla om vad som helst som rör det egna måendet eller den egna personen, men att det inte nödvändigtvis handlar

ADAM HELLES

MAUDE JOHANSSON

THERESE FRÖMAN

om hur någon är i sin yrkesroll.

– Du kan må jättedåligt och ändå vara en fantastisk psykolog, du kan ha saker obearbetade och ändå veta hur du ska hantera andra. Det finns inget likhetstecken mellan att vara medveten om sig själv och sitt mående och att vara medveten om hur man är som psykolog.

Göteborgs universitet är ett av de lärosäten som behållit egenterapin. Där går studenterna 40 timmar hos en legitimerad psykolog och psykoterapeut. Peter Sand är ansvarig:

– En övervägande majoritet tycker att det är ett oerhört viktigt moment och en betydelsefull erfarenhet.

Varken i Göteborg eller på övriga lärosäten där egenterapin ingår, finns planer på att förändra eller ta bort den.

»Jag vet inte hur populär jag skulle bli om jag försökte återskapa egenterapin.«

Egenterapi på lärosätena

JA

Antal sessioner och avgifter.

Göteborg

40 sessioner. 400 kronor i bidrag per session från institutionen.

Linnéuniversitetet

20 sessioner. Bekostas av institutionen.

Lund

20 sessioner. 600 kronor i bidrag per session från institutionen.

Karlstad

12 sessioner. Bekostas av institutionen.

Stockholm

25 sessioner. 400 kronor i bidrag per session från institutionen.

NEJ

Vad erbjuds för alternativ?

Karolinska institutet

Självkännedom och kliniska färdigheter, 4,5 hp.

Linköping

I förändring. Kurs i professionell utveckling och ökat fokus på professionell självkännedom i handledning av klientarbetet.

Mittuniversitetet

En strimma av självreflektionsmoment som löper över hela utbildningen.

Umeå

Kurser i professionell utveckling och andra inslag. Bland annat »Fördjupad professionell utveckling och självkännedom«, 2 hp.

Uppsala

En strimma av professionell utveckling som löper över hela programmet.

Örebro

Självkännedom ur ett professionsperspektiv, 2 hp.

– Att själv uppleva hur psykoterapeuten arbetar och hur det känns att sitta i den andra stolen är en ovärderlig kunskap, menar Maude Johansson på Linnéuniversitetet.

Under flera år har Psykologförbundets studeranderåd drivit frågan om egentherapie och dess alternativ.

– Studenterna kommunicerar att de inte är nöjda med de kurser som ersatt egentherapie, och den stora variationen som finns mellan lärosätena genererar osäkerhet, säger ordförande Therese Fröman.

Hon menar att studenternas uppfattning behöver beaktas av in-

stitutionerna under hela processen.

– Genom kursutvärderingar och programråd hämtas studenternas ståndpunkter in, men sedan händer inte så mycket mer.

Hennes bild är att studenter på gruppnivå är positiva till egentherapie.

Universitetens skäl för att slopa egentherapie är flera. Från svårig-

heter att kvalitetskontrollera och examinera, till att utbildning inte kan vara sekretessbelagd och att något som utförs inom hälso- och sjukvård inte kan vara ett rättsligt krav för en examen. Även kostnaden för studenterna tas upp, då studenterna på flera orter bekostat delar själva.

Christian Sjöstrand är chefsjurist på Universitetskanslersämbetet, UKÄ. De slutsatser som lärosätena drar om hindren för egentherapie, är inte något som UKÄ uttalat sig om.

– Det kan vara bedömningar som deras egna jurister gjort. Vi granskar endast om någon gör en anmälan, men det har inte inkommit någon anmälan om det här.

Han påpekar att samhället är komplicerat och med olika tolkningar av de regelverk som finns kan man hamna i olika slutsatser.

– Det kan hända att lärosätena känner sig trygga i sina respektive bedömningar.

Adam Helles i Linköping säger att målet om självkännedom varit det svåraste att arbeta med av de nationella målen.

– En teoretisk kurs blir inte heller detsamma. Om egentherapie haft mer fokus på just professionell självkännedom så hade det möjligtvis varit en bättre väg.

Skulle ni kunna ta upp egentherapie igen men med ett sådant upplägg?

– Jag vet inte hur populär jag skulle bli om jag försökte återskapa egentherapie.

Hos vem?

– Hos hela systemet. Vi är inte nöjda med hur det blev men nu försöker vi ändra på det inom befintliga ramar. ●

BILD MARIA JERNBERG

Ljft bort IF-utredningarna från skolpsykologen! Det uppmanade Niklas Fröst, Jonas Olsson och Eva Tideman under Psifos första kompetensdag.

»Skolpsykologer ska sluta utreda begåvning«

Psykologerna i skolan arbetar på pedagogernas arena och ska inte utreda begåvning. Det tyckte en enad panel under Psifos kompetensdagar.

– Däremot behöver vi kartlägga mer avgränsat, säger Jonas Olsson, tidigare styrelsemedlem i Psifos.

Text: Maria Jernberg

Under tre dagar i september tar femhundra skol- och förskolepsykologer över Borås stad. De går i rad från tågstationen med sina rullväskor efter sig, köar i lobbyn för incheckning på Scandic Plaza, ses i klungor på annars folktomma kvarterskrogar och skådas vid kassorna på Ica, innan de alla samlas och slår sig ned i kongresshusets största sal med blickarna vända framåt.

Årets tema är »Bredd och djup i en mångfacetterad vardag«. I en senapsgul soffa framme på scenen, hålls ett panelsamtal om utredning och begåvning.

– De utredningar som skolpsykologen ska delta i, är skolans utredningar av elevers stödbehov. Det

är något annat än att diagnosticera intellektuell funktionsnedsättning, säger Jonas Olsson.

Eva Tideman håller med. Hon tycker inte att IF-utredningar ska utföras av en ensam psykolog på en skola utan av ett team som kan titta på barnets samtliga behov.

– Pelle, fem år, får en autismdiagnos ställd på Bup, men någon begåvningsutredning gör de inte. »Nej, det får skolpsykologerna göra«, det är så oprofessionellt!

»Bup gör inte någon begåvningsutredning, det är så oprofessionellt.«

Publiken applåderar.

Niklas Fröst framhåller att testning ändå är ett viktigt verktyg för skolpsykologen.

– Men det ska ge en förståelse för vad som sker vid inlärnin g och styra mot interventioner i undervisningen.

Formen med panelsamtal är ny för i år, och i programmet följer sedan mer traditionella föreläsningar.

John Steinberg med rötter inom både psykologi och pedagogik, är här för att berätta om ledarskap i klassrummet och hur psykologen når acceptans hos lärarna för sina tips och förslag.

– Hemligheten är leveransen. Att förmedla hårda budskap på ett mjukt sätt, säger han.

Utmaningen för pedagogerna är att hitta ett ledarskap som fungerar med de moderna barnen och föräldrarna som inte tolererar en auktoritär stil.

Hans råd till lärarna är att vara koncentrerade och »oemotståndligt artiga«.

– De ska möta gruppen i ett koncentrerat tillstånd. Stå på samma plats varje dag och säga god morgon. Ta i hand och visa att de är glada att se sina elever.

Onsdagens sista föreläsare, pedagog och forskaren Anna-Karin Wyndhamn, tar med psykologerna på en mordutredning – Vem mördade skolan? Under hennes föreläsning får publiken veta att det finns flera inblandade men att den verkliga gärningsmannen är den konstruktivistiska synen på kunskap som slog igenom på bred front i 1994 års läroplan.

– Kunskaper skulle inte finnas, alla skulle ha sin egen »vetskap« och tänka kritiskt.

Hon tror att skolan är på väg att komma på rätt köl tack vare de förändringar som gjordes i läroplanen 2011. ●

Skolan

Ssifos nobbar kampanj

Psykologen Siri Helle driver en kampanj för psykisk hälsa på schemat. Men yrkesföreningen för psykologer i förskola och skola tackar nej till att delta.

LENA
SVEDJEDEH

– Det är en kampanj som väldigt tydligt pekar på elevens ansvar. Som skolpsykologer vill vi jobba med systemet runt omkring, säger ordförande Lena Svedjedeh till Psykologtidningen.

Siri Helle anser att Skolverket ska stå för kartläggning och implementering.

– Vi tar inte ställning till om det ska vara ett skolämne eller ett moment, om det är lärare eller elevhälsan som ska hålla i det, säger hon. /MJ

Särskolan

Elever fick fel diagnoser

Minst sex elever har gått i särskolan i Mjölby, trots att de borde ha gått i grundskolan. Orsaken var att eleverna fick fel diagnos av en PTP-psykolog. Kommunen beslutade i mars 2022 att totalt tolv elever skulle erbjudas omtestning. Nio av dessa har fått ett förnyat testresultat och sex av dessa uppfyller inte kriterierna för intellektuell funktionsnedsättning.

Kommunen har nu vidtagit flera åtgärder. Psykologer ska undvika att överlappa utredningar, det vill säga att göra mer än en utredning i taget. Nylegitimerade psykologer erbjuds intern handledning av en

mer erfaren psykologkollega. Ansvaret för handledning av PTP placeras inom organisationen, vilket »skapar mer insyn«. Dessutom har psykologbemanningen dubblerats sedan 2016 för att kunna kvalitetssäkra insatserna. /LK

Nedläggning

Lärrarbrist sänkte psykoterapi-program

Psykoterapiprogrammet, med inriktning familjeterapi, vid Linköpings universitet läggs ned. Psykoterapeuten Madeleine Cocozza, tillika lärare vid utbildningen, är besviken.

– Detta är en effekt av trenden i samhället, uppbackad av Socialstyrelsen, att konsekvent föreskriva kbt och/eller psykofarmaka vid psykisk ohälsa, säger hon till Motala & Vadstena Tidning.

Ledningen menar att det varit för svårt att rekrytera lärare till utbildningen. /LK

Psykiatri

Patientberättelser blir offentliga

På sajten opsynliga.se delar patienter inom psykiatri sin negativa upplevelse. Hanna Larsson, initiativtagare och läkarstuderande, har själv erfarenhet av psykisk ohälsa.

– Jag växte mer eller mindre upp inom psykiatri mellan jag var 13 och 19 år. Då blev jag vittne till saker och ting som man inte ska få se, saker som jag själv upplevde och som andra ungdomar utsattes för. Det var allt från dåligt bemötande till misshandel och sexuella övergrepp, säger Hanna Larsson till *Special Nest*.

Hittills har över 500 vittnesmål inkommit till Opsynliga.se. Dessa handlar om långa väntetider, dåligt bemötande och överdrivet fokus på medicin i stället för psykologisk behandling. /LK

3

FRÅGOR TILL PROFESSOR ANNA STIGSDOTTER NEELY...

... som ansvarar för att dra i gång psykologprogrammet vid Luleå tekniska universitet med start hösten 2025.

Hur långt har ni kommit?

– Tre universitetslärare är redan på ingång till campus i Luleå. Att få hit personal kommer nog att bli det svåraste, men jag är ändå lite förvånad, flera som fått nys om vad som är på gång har hört av sig och verkar nyfikna.

Varför just Luleå?

– Jag bor själv i Umeå och ger mig in på det här uppdraget för att det är Norrbotten. Jag hoppas att fler från norr söker till programmet.

Kommer de att stanna i Norrbotten efter utbildningen?

– Jag har varit kritisk varje gång en ny studieort ska dra i gång det. Först Örebro, sen Mittuniversitetet, Linné och Karlstad, men så hamnade jag själv i uppbyggnaden i Karlstad och har fått se med egna ögon vikten av att ha utbildningen på orten. Tre kullar har nu gått ut och nästan hälften stannar i länet.

● Maria Jernberg

12

Antal månader som det psykologiska välbefinnandet förbättras vid könkonträr hormonbehandling. Det vetenskapliga underlaget medger inte bedömning på längre sikt, konstaterar SBU i en ny rapport.

Tema:

Kränk

I bästa fall kan psykologer hjälpa till att stärka en hälsosam arbetsplats. Men ibland kallas psykologen in när låsningen är total. Ett uppmärksammat fall är konflikten om utställnings-salen Vita havet på Konstfack i Stockholm. Psykolog-tidningen tar ett grepp om de svåraste konflikterna.

Texter: Hanna Nolin Illustrationer: Ida Brogren

på jobbet

»Mest obehagligt är nog tystnaden kring det som hänt, att man låtsas som det regnar.«

För snart två år sedan var läraren och professorn Sara Kristoffersson och hennes kollegor på Konstfack förstasidestoff. En diskussion som inleddes internt, om huruvida namnet på lokalen Vita havet skulle bytas, beroende på om det kunde uppfattas rasistiskt och exkluderande, slutade i medial storm. En namninsamling bland lärarna organiserades mot Sara som skrivit en debattartikel om saken, 44 kollegor undertecknade och Sara Kristoffersson upplevde sig ha blivit utsatt för kränkande särbehandling. En första internutredning utförd av HR-chefen på Konstfack kom fram till att det inte skett, en advokatbyrå kommenterade skolans egen utredning och kom fram till samma sak. I tredje steget kopplades en organisationspsykolog in för att se till att de inblandade skulle komma vidare.

– För mig blev utredningen och åtgärden inte en hjälp, snarare upplevde jag att jag blev kränkt en gång till, säger Sara Kristoffersson.

I maj utkom boken *Hela havet stormar* där Sara Kristoffersson skrev om debatten och hanteringen av ärendet. Nu är hon tillbaka i tjänst.

– Det är självklart obekvämt att vara där. Mest obehagligt är nog tystnaden kring det som hänt, att man låtsas som det regnar.

För Sara Kristoffersson blev utredningen av en misstänkt kränkande särbehandling inte bra. Så hur

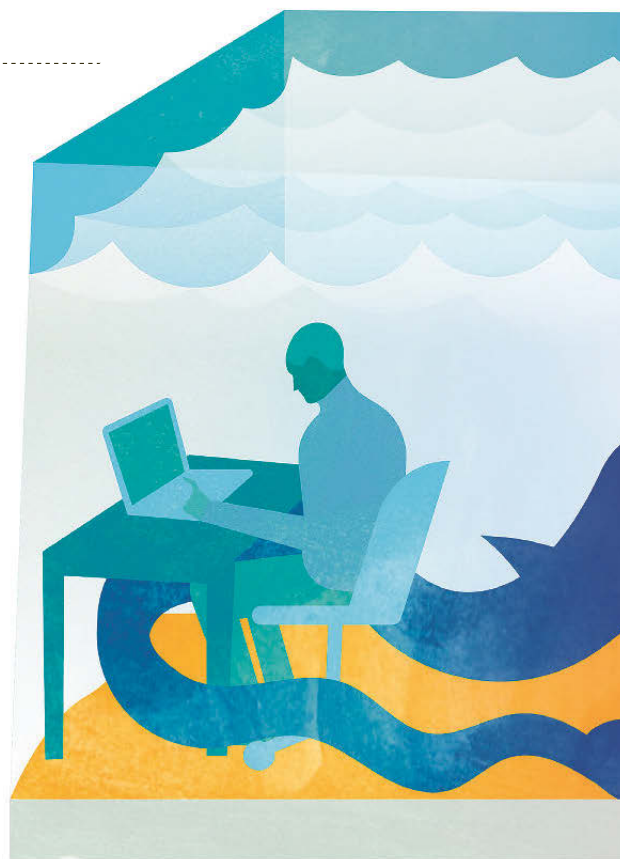
ser arbetsfältet ut kring kränkande särbehandlingar, hur görs en utredning, vilka hjälpinsatser är vanliga, och var finns fallgroparna?

– Utan att kommentera ett enskilt fall, kan jag rent allmänt säga att det är ett svårt område. Det är mycket som kan gå fel när en utredning görs. Arbetsmiljöverket varnar faktiskt för undermåliga och jäviga utredningar.

Det säger Stefan Blomberg, organisationspsykolog och forskare vid Arbets- och miljömedicin på Linköpings universitetssjukhus, som är expert på området mobbning i arbetslivet och nyligen har kartlagt området.

– Bilden spretar åt alla håll. Det finns inget genomtänkt arbetssätt och man använder sig av påhittade metoder. Ofta underskattas komplexiteten i arbetet och priset för de inblandade. Det finns ju faktiskt situationer där folk tar livet av sig. Benny Fredriksson på Stadsteatern är ett känt exempel.

Arbetet med att hantera kränkande särbehandling kan delas upp i olika steg. Först ska arbetsgivaren bilda sig en uppfattning om vad nästa steg kan vara och kan behöva ett bollplank, exempelvis en psykolog. Om det behöver göras en utredning av kränkande särbehandling genomförs en sådan internt eller beställs av någon extern. Utifrån utredningens slutsats väljer arbetsgivaren insatser. Har slutsatsen varit att

SARA KRISTOFFERSSON

STEFAN BLOMBERG

anklagelsema saknar grund väljs en typ av åtgärder.

– Parterna kanske är lika goda kålsupare. Insatsen kan bli någon form av konflikthantering, oftast jobbar du med kompromisser, båda parter kan så att säga ha gjort fel. Det kan också handla om missförstånd. En oskyldigt anklagad kan ibland också tydligt behöva frias.

Blir slutsatsen att någon varit utsatt för oacceptabla saker, exempelvis en chef som utsatt en anställd för något, eller att flera personer gått samman mot en person, handlar insatserna om att få stopp på kränkningarna, ge stöd och kanske genomföra organisatoriska förändringar.

– Alla steg bygger på varandra. Det gäller att det är en bra hantering från början och att det finns systematik. Vanligtvis kommer psykolog in i sista fasen och är beroende av att utredningen är gjord på ett bra sätt.

»Jag har sett de som fryser allt när något har inträffat och det blir inte heller bra.«

Har utredningen missat att det skett en kränkning som inte är hanterad blir det svårt att jobba utvecklande med arbetsplatsen.

– Som psykolog kommer du ut och tänker arbeta med samarbetsövningar och värdegrundsfrågor och möts av personalen som inte ens tittar på varandra. Det är en omöjlig situation. Då behöver du be arbetsgivaren att göra ett omtag, kanske behöver utredningen göras om.

Magnus Brolin, psykolog på

Brolin Psykologi, har arbetat med utredningar av kränkande särbehandling i tjugo år. Han lyfter fram vikten av att vara extremt tydlig mot arbetsgivaren när utredningen beställs.

– När du kommer till arbetsplatsen möter du ofta väldigt uppstressade chefer som har svårt att ta in information. Det gäller även HR-avdelningen, den som anmält och den som är anmäld. Då gäller det att inte bara vara tydlig utan även att upprepa informationen och skriva ner.

Att det ofta är känsligt och oroligt på arbetsplatsen är en anledning till att ta in en extern, oberoende konsult för att göra en utredning, menar han.

– Jag har inget emot att de agerar inom företaget. Jag har sett de som fryser allt när något har inträffat och inte heller det blir bra. Arbetsgivaren behöver börja göra något. Men

SKÄRPT LAGSTIFTNING

År 2016 skärpte arbetsmiljöverket Arbetsmiljölagstiftningen. Föreskriften om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) ålägger arbetsgivaren att regelbundet undersöka och bedöma vilka risker som kan förekomma i verksamheten, däribland kränkande särbehandling, och också vidta åtgärder för att komma till rätta med riskerna.

om det behöver utredas på djupet bör extern hjälp tas in, det är svårt att förhålla sig objektiv internt.

En risk han ser är att utredaren redan i första skedet smalnar av problematiken för snävt.

– Du kommer snabbt fram till att det inte är en kränkning och lämnar arbetsgivaren med det.

När utredningen väl är genomförd kommer arbetsgivaren inte vidare. Magnus Brolin får ibland förfrågningar där en utredning är gjord men arbetsgivaren inte vet vilka steg hen ska ta.

– Det finns en risk att vara för fyrkantig i sin utredning, allt handlar om huruvida en kränkning har skett eller inte. Men oavsett om en det skett eller inte behöver arbetsgivaren ta hand om det som hänt och som någon upplevt som obehagligt. ●

Fotnot: De psykologer som anlitas av Konstfack har avböjt att bli intervjuade.

»Rollen som psykolog måste avprogrammeras«

Ellinor Eriksson liknar utredningsarbetet med en vetenskaplig uppsats – det finns en frågeställning och uppdraget är att se om den stämmer.

– Psykologrollen är väldigt annorlunda och svår att greppa, säger hon.

Sedan ett par år arbetar Ellinor Eriksson, psykolog på Brolin Westrell AB, med utredningar. Något hon har lärt sig är vikten av att ha koll på sin egen neutralitet.

– Det är lätt att bli färgad av den första berättelsen du möter under utredningen. Eller när arbetsgivaren lägger ut uppdraget och kanske säger att den anställda har varit lite krånglig. Därför är det viktigt att olika psykologer intervjuar den som anmält och den som anmäls.

Ellinor Eriksson liknar utredningsarbetet med en vetenskaplig uppsats, det finns en frågeställning och uppdraget är att se om den stämmer.

Intervjuerna ska vara genomförda på ett likartat sätt och de intervjuade ska få samma typ av frågor.

– Du måste avprogrammera dig psykologrollen. Som psykolog har du en förmåga att locka fram prat.

Det gör vi för att vi tror att det är bra att prata. Men i de utredande intervjuerna vill du inte bli för omhuldande och riskera att manipulera, som att bli för inkännande och fråga med mjukaste rösten: »Kände du dig helt förstörd?» Det kan leda fel i sak.

Psykologen behöver påminna sig om att intervjuerna inte är stödsamtal, utan snarare förhörslika. Samtidigt är det en balansakt, det finns uttalat i arbetsmiljölagen att själva utredningen ska vara skonsam för de inblandade.

–Det finns ingen bättre yrkesgrupp än psykologer för att hantera dessa samtal. När människor uppmanas att berätta om kanske det svårast det varit med om, exempelvis vid misstanke om sexuella trakasserier, måste det ske på ett varligt sätt och det är vi bra på.

I en utredning måste det finnas

konkreta berättelser redovisade, något som kan bli ett problem. Exempelvis kan det hända att den som anmält sexuella trakasserier inte vill berätta när de får veta att det som sägs kommer fram till den som anmälts.

– Vi psykologer är vana vid sekretess men här måste det vara transparent. I rapporten försöker vi dock att inte skriva onödiga detaljer för att inte utsätta de berörda för risk för ytterligare kränkningar. Vi för bara vidare det som är relevant för arbetsgivaren.

Något som överraskat henne är hur berättelserna ibland kan vara både helt trovärdiga och helt motstridiga. Och att människors berättelser ändras.

Det kan exempelvis hända i känsliga fall som vid sexuella trakasserier. Efter ett tag i processen kan det komma fram att de två inblandade haft en relation vilket kan sätta det anmälda beteendet i en annan kontext.

»Det kan vara ett ganska hårt fält eftersom arbetet gränsar till förhör.«

– Kanske finns det en otrohetsaffär som personen vill dölja. Därför är det viktigt att vi skapar en kultur under utredningen där det är tillåtet att ändra sin historia.

När *Psykologtidningen* sökte psykologer att intervjua om det här var det svårt att få tag på kvinnliga psykologer. Är det fler män som jobbar med detta?

– Min känsla är att det är fler män. De som är tongivande inom området och utbildar inom det är män. Men jag tror att många skulle vara bra på det men att området inte riktigt ligger på psykologkartan. Man tänker kanske inte på att det finns. ●

»Metoden ger tydlig struktur«

När en utredning går fel beror det ofta på missförstånd kring rollen, menar Erik Spangenberg.
– Alla behöver förstå vad som förväntas.

Ett tv-program om mobbning på jobbet fick Erik Spangenberg, psykolog på Spangenberg AB, att vilja arbeta med utredningar av kränkande särbehandling. Han fick tips om metoden faktaundersökning och utbildade sig i den.

– Metoden ger tydlig struktur. När jag tidigare fått uppdrag med liknande problematik har tillvägagångssättet för mig varit otydligt: Är det en konflikt, ett psykosocialt miljöproblem eller behov av enskilt samtalsstöd? En psykosocial arbetsmiljökartläggning kunde ge ett resultat som pekade i fel riktning och med fel åtgärd som konsekvens.

Utredningen måste vara metodisk, och tydlig, för alla inblandade, menar han. Även för psykologen.

– Det speciella i uppdraget är att du inte verkar som psykolog, du är »bara« utredare. Du kan uppfattas polisiär i sättet att ställa frågor: »Vad gjorde du?«, »Vad gjorde andra?« Då måste du tänka empatiskt men stå emot psykologens ryggmärgsreflex: att tänka behandling eller utveckling.

Det är en utredning som söker fakta, den måste så långt som möjligt vara saklig. När det gått fel i en utredning beror det ofta på missförstånd kring rollen, menar han.

– Syftet är enbart att ta reda på hur sannolikt det är att det som

påstås ha hänt, faktiskt har hänt och sammanfatta det i en rapport, inte att påbörja en behandling.

Tydlighet mot de inblandade är viktigt, att alla förstår vad som förväntas och hur processen ser ut.

– Då blir människor tryggare. Att medverka i en utredning kan vara tufft, som utredare måste du vara varsam för att minska uppkomsten av ytterligare skada.

I det första skedet kallar han in den som eventuellt upplever sig utsatt för kränkande behandling och den som anmälts. Sedan kallas

vittnen in, den som anmäler får plocka fram personer som kan stärka anmälarens berättelse, och den som är anmäld väljer sina.

– Det är ofta väldigt starka känslor och hur du talar kan vara avgörande. Det blir exempelvis ganska brutalt att använda ordet vittne så jag använder inte det utan pratar mer informellt, ber helt enkelt att de som kallats berättar vad de sett och hört.

Det kan ibland vara svårt att bedöma när beteendet som utreds ska definieras som kränkande särbehandling. På en arbetsplats kan det ju finnas en viss jargong, och det räcker med ett övertramp för att det ska räknas som kränkande särbehandling.

– Det kan handla om att någon känt sig kränt för att ha fått kritik på hur arbetet utförs. Det kan ju vara rättmätig kritik men kanske sagt på ett för hårt sätt.

Ofta möts Erik Spangenberg av argumentet »så här har man alltid snackat här, varför ska vi ändra på det?« Då gäller det att titta på hur

»Du kan uppfattas polisiär i sättet att ställa frågor.«

sammanhanget ser ut och även på hur arbetsgivaren har agerat. Har hen blundat för signaler om att någon känner sig utsatt, eller agerat på en gång? Då måste det bedömas hur mycket av det som skett som faller utanför ramarna, vad en anställd kan behöva tåla och vad som inte är okej. Det kan vara att någon tilltalar en annan på ett nedsättande sätt, och i utredningen säger den anmälda att den bara skämtade, att »vi har en rå men hjärtlig jargong«.

– Men på en arbetsplats ska du känna dig trygg. Där kan vi bidra med tydliga gränsdragningar för vad som är okej och inte. ●

»Bedöm vad som är rimligt«

För Björn Sandberg brukar det inte vara svårt att få kläm på vad som hänt. Utmaningen är i stället om det ifrågasatta agerandet var rimligt.

– Många arbetsgivare har svårt att tidigt hantera situationer med oönskade beteenden, säger han.

Björn Sandberg är psykolog på företagshälsovården Anonova och introducerades i faktagranskningsmetoden av Stefan Blomberg 2014 och tar ofta med mer oerfarna kollegor i utredningarna. Arbetet med att hantera kränkande särbehandlingar är en krävande process.

– En utmaning är att stå ut med den osäkerhet som finns under processen. Det gäller att inte låsa fast sig initialt om det är kränkande särbehandling eller inte. Det är viktigt att under hela processen ifrågasätta och resonera med sig själv och diskutera med kollegor.

Att komma överens om vad som skett rent sakligt brukar vara förvånansvärt okomplicerat. Det parterna brukar vara oense om är vad syftet med agerandet var, fortsätter Björn Sandberg.

– Den som blivit anklagad för kränkande särbehandling kan säga »men jag menade inte illa«.

Då blir uppdraget att bedöma om beteendet är okej eller inte och utifrån lagar och andra styrdokument återkoppla tydligare gränser för vad som inte är okej beteende till arbetsgivaren.

Min roll är att sätta det som skett i ett rimlighetsperspektiv. När jag kommer in har det ofta blivit infekterat. Många arbetsgivare har svårt att tidigt hantera situationer där oönskade beteenden uppstått och personen som känt sig utsatt har blivit mer och mer frustrerad och till slut gjort en anmälan.

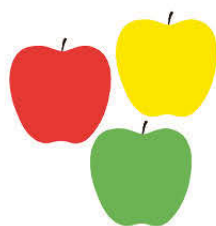
När utredningen är gjord lämnas den över till arbetsgivaren som i sin tur ska värdera rapporten och bedöma om den är rimlig.

– Därför är det viktigt att både ta ställning och tydligt motivera sin slutsats. För att parterna ska ha förtroende för processen behöver all relevant information finnas med i rapporten, att jag har vänt på varenda sten.

Sedan bestämmer arbetsgivaren åtgärderna. Men ofta räknar kunden med att få förslag på åtgärder, om det främst är individuella sådana eller mer ligger på en organisatorisk nivå. Något som är viktigt är att även om utredaren kommit fram till att kränkande särbehandling inte skett kvarstår det faktum att personen upplevt något obehagligt.

– En upplevelse av att ha blivit utsatt för oacceptabelt beteende kan påverka individens välbefinnande och i sig motivera stöd och hjälp till den utsatta. ●

UngaVuxna-dagarna

Stockholm 26-27 januari 2023

UngaVuxna-dagarna 2023 på Hilton Slussen i Stockholm har temat **Kärlek för unga - vad står i vägen?** Gör vi tillräckligt för att nå fram med samordande insatser, stöd och resurser för att hjälpa våra unga?

Vi vill alla att Sverige ska vara ett föregångsland. Låt oss därför träffas tillsammans med våra föreläsare och påbörja skapandet av en väg som möjliggör detta. Tillsammans kan vi göra skillnad för dagens och morgondagens unga. Varmt välkommen!

Nicolas Lunabba

*Blir du ledsen om jag dör?
- om unga utsatta*

Emma Engdahl

*Depressiv kärlek
- ett samtidsfenomen*

Christian Rück

*Olyckliga i paradiset
- varför mår vi så dåligt
när allt är så bra?*

Sofia Åkerman

*Ärr för livet
- en berättelse om
självd destruktivitet*

Anne Lagerström

*Vad är kampen
till för?*

Håkan Järvå

*Radikalisering
- vägen in och ut*

Göran Larsson

*Skamfilad - om
skammens ansikten*

Kärlek för unga
- vad står i vägen?

Hela programmet och anmälan på
www.ungavuxnadagarna.se

ungavuxna

HÖGSKOLAN
sapu

krica

»Jag kallar mig beteendeanalytiker eftersom jag är intresserad av hur människor beter sig. Det har jag förstås nytta av i mitt skrivande.«

Text: Anna Wahlgren Bild: Johan Bergmark

Aret är 2015 och tre brittiska tonårsflickor lämnar sina hem i östra London. Till föräldrarna säger de att de ska gå ut på stan, men i själva verket åker de till flygplatsen Gatwick och stiger på ett plan till Turkiet. Därifrån reser de över gränsen till Syrien och ansluter sig till terrorgruppen Islamiska staten (IS). Flickorna fångas av en övervakningskamera vid säkerhetskontrollen i Gatwick, och bilden kablas ut i medier över hela världen.

– Den bilden gjorde mig helt bergtagen. Jag laddade ned den på telefonen, jag kunde inte sluta titta på den. De här tjejerna gjorde mig arg, provocerad och fascinerad. De var femton år när de stack, min dotter var lika gammal. Till slut insåg jag: Om jag tänker så mycket på något så betyder det att jag ska skriva om det.

Det här är upprinnelsen till SVT-serien *Kalifat*, som Wilhelm Behrman alltså kläckte idén till, och vars manus han dessutom har skrivit tillsammans med Niklas

Rockström. *Kalifat* är en av de mer hyllade och omskrivna svenska tv-serierna under senare år, så Wilhelm Behrman borde vara van vid uppmärksamhet. Trots det är han lite tveksam till att låta sig intervjuas i *Psykologtidningen*.

– Ärligt talat tycker jag att det är obehävt att vara offentlig som psykolog. Jag tror inte att relationen till klienterna underlättas av att man har varit i tidningen på morgonen. Men *Psykologtidningen* är det väl främst psykologer som läser? Dessutom är jag blyg, jag har ingen önskan om att synas. När en ny tv-serie ska marknadsföras förväntas man göra press, men jag avskyr att sitta i morgonsofforna.

Wilhelm Behrman är född och uppvuxen i Katrineholm, men efter studenten drog han till Uppsala och läste statskunskap och partajade. Efter några år, fortfarande utan universitetsexamen, flyttade han till Stockholm för att försöka slå sig fram som journalist. Han jobbade som kul-

WILHELM BEHRMAN

ÅLDER: 58 år.

BOR: I Hornstull i Stockholm.

FAMILJ: Fränskild, två vuxna barn.

YRKE: Legitimerad psykolog och manusförfattare.

JOBBAR: Som psykolog en dag i veckan (anställd av *Psykologpartners*), skriver manus resten av tiden.

AKTUELL: Skriver på två manus – ett om en norskamärsk seriemördare och ett om franska revolutionen.

turjournalist på Dagens Nyheter, och politisk reporter på Svenska Dagbladet och Ekot. Han höll ut i något decennium, men till slut stod han inte ut med den otrygga vikariatellvaron, och att det var så ont om fasta tjänster. Att han ramlade in på manusskrivande var en ren slump. En kompis som jobbade i tv-branschen noterade att komediserien *Rena rama Rolf* sökte manusförfattare.

– »Ska vi göra det?« undrade min kompis. På den tiden var allt mycket mer amatörmässigt. Vi hade skrivit roliga grejer i studentsammanhang i Uppsala och fick chansen att skriva ett avsnitt. I många år skrev jag tontiga komedier och dåliga såpor. Jag och en kollega gjorde en komedi, *Fem gånger Storm*, som blev en total flopp, och jag jobbade med såpor som *Nya tider* och *Skeppsholmen*. På den tiden slukade manusbranschen folk, det var världens boom på grund av alla såpor. Men sen lades såporna ner och det blev plötsligt svårt att försörja sig.

I den vevan träffade Wilhelm

3x

MANUS SOM WILHELM BEHRMAN HAR SKRIVIT

KALIFAT (2020)

Inför premiären var oron stor över hur den skulle

uppfattas, men efter första avsnittet tystnade kritiken. SVT har dock utan motivering tackat nej till ytterligare en säsong.

FYRA ÅR TILL (2010)

Romantisk komedi om folkpartiledaren

David som blir kär i fel person - Martin, statssekreterare och socialdemokrat. Jag skrev filmen när jag gick på psykologlinjen, och jag hade Pär Nuder och Lars Leijonborg i åtanke.

RENA RAMA ROLF (1994)

En jävla buskis, men länge mitt claim to fame.

Och då hittade jag inte ens på serien, jag hoppade rätt in i säsong två.

Behrman en gammal kompis, Per Aschan, som berättade att han läste till psykolog, och Wilhelm noterade att vännen såg så glad ut. Han märkte att han blev avundsjuk, och om han nu kände så, varför inte själv läsa till psykolog?

– Äntligen hade jag glädje av att jag var pluggis på gymnasiet. Jag började på psykologlinjen och för första gången i livet kände jag mig som en gammal gubbe. Jag var 39. Mina 22-åriga klasskompisar var rädda för mig, de hade aldrig känt någon som var äldre än 25.

Psykolog och manusförfattare är två yrken som passar bra ihop, tycker Wilhelm. De två yrkena befruktar varandra, en lyckad terapi påminner om en bra berättelse.

– Det är nästan som en treaktshistoria som handlar om att hjälten antar utmaningar, hjälten har framgång, hjälten får bakslag, hjälten ger nästan upp, hjälten

kommer igen och lyckas, och allt slutar i triumf. Jag raljerar lite förstås. Men den dramaturgiska bågen som jag kunde från mitt jobb som manusförfattare, dök ofta upp i terapirummet.

Givetvis har Wilhelm hittat på flera berättelser med anknytning till psykologi, han har bland annat skrivit en familjefilm där en socialfobisk ung flicka har huvudrollen. Den har fortfarande inte producerats, men manuset ligger färdigt. Och just nu fnular han på en romcom – *Parterapeuten i Gagnef*. Han hymlar inte med att han kan hämta inspiration från sina klienter.

– Inte så att någon skulle kunna känna igen sig, det skulle jag aldrig tillåta. Men som psykolog lär man sig ju så mycket om hur människor fungerar. Man upptäcker hela tiden nya saker: »Jaha, kan det vara en drivkraft till att fortsätta vara ihop?» Jag kallar

»Den dramaturgiska bågen, som jag kunde från mitt jobb som manusförfattare, dök ofta upp i terapirummet.«

mig ju beteendeanalytiker, jag är intresserad av hur människor beter sig, och det har jag förstås nytta av i mitt skrivande.

Borde rent av fler psykologer skriva manus? Ja, varför inte, menar Wilhelm Behrman. Många psykologer har antagligen en naturlig känsla för när dialoger skorrar falskt, och när mänskliga interaktioner framstår som trovärdiga.

– Manusskrivande är ett hantverk och ett hantverk kan man lära sig. Det gjorde jag och det kan andra också göra. Jag har aldrig gått någon riktig utbildning, min skola var att skriva såpor i fem år.

Wilhelm Behrman har skrivit manus till tv-serier som *Innan vi dör* och *Den osannolika mördaren*. Han har precis avslutat storylineskrivandet av Elisabeth Åsbrinks *Smärtpunkter*, som handlar om morden i Malexander. Oftast sitter han på mottagningen och skriver, där är det lugnt

Wilhelm Behrman fotograferas på den anrika biografen Bio Rio i Stockholm, som numera går under namnet Indio Studios.

och där har han ett gratis kontor.

– Om jag inte står framför en whiteboard tillsammans med Niklas, min bästa vän och manus-skrivarkompis, och försöker bena ut handlingen. Det håller vi på med månader i sträck. Det är så en tv-serie uppstår – okej, vad fan ska det hända i den här serien då? Det är en läskig seglats, det känns som att ro ut på Atlanten med en liten roddbåt. Att veta att man ska komma på åtta eller tio timmars dramatik, men inte ha en aning om var man ska börja.

Somliga projekt är mer research-tunga än andra. När Wilhelm Behrman skrev *Kalifat* var han tvungen att läsa på om såväl islamiska staten som islam.

– Jag hade några bra källor, jag är bekant med en muslimsk skriftlärare som var en ovärderlig resurs, och som provläste manus. Det kändes tryggt. Före premiären var det

»Jag är absolut inte samhällsdebattör. Om jag har ett budskap skriver jag väl en debattartikel.«

nämligen stor upprördhet från två håll – några var arga på SVT för att det skulle sändas en islamofobisk serie, och några var arga för att SVT skulle göra islamistisk propaganda. Båda lägren slipade knivarna inför premiären, men när första avsnittet sänts blev det tvärtyst. Själv hade jag inte ens pulshöjning. »Låt mig ta debatten om det blir någon«, sa jag till de runt omkring mig som var nervösa. Jag vet ju att jag inte framförde något av budskapen. Jag vill att folk ska grina och vara rädda, men något budskap har jag inte. Jag är absolut inte samhällsdebattör. Om jag har ett budskap skriver jag väl en debattartikel?

Det ligger en färdig säsong av *Kalifat* och väntar – men SVT har tackat nej. Wilhelm Behrman förstår egentligen inte varför.

– Jag tycker att säsong två är klart bättre än ettan, men SVT gillar den inte. Vi skulle visserligen kunna sälja till en annan kanal eller distributör, men jag gillar inte att försöka hålla liv i mina projekt. Har jag fått nej så har jag. Då går jag vidare i livet.

Ett filmprojekt är som en nykläckt sköldpaddsunge, menar Wilhelm Behrman. Att kläckas går bra, men sen ska ungarna ner i vattnet

och överleva också. Det brukar sluta med att nästan alla blir upp-ätna av måsar. Just nu kläcks det många ägg – idéer – med koppling till gängkriminalitet. Det är samtidens stora fråga som inte bara dominerar nyheterna, utan också påverkar tv-branschen. Här finns en uppenbar potential, påpekar Wilhelm Behrman.

– **Det är en** kapplöpning, hela branschen letar och funderar. Gängkriminalitet kommer att vara det viktigaste temat för svenska tv-serier under de närmaste åren. Jag håller själv på med det lite grand, men det är för tidigt att prata om. Den politiska polariseringen i samhället och hotet mot demokratin är också mylla för nya tv-serier. Klimatet är däremot svårare. Klimatfrågan är inte så

»Alla manusförfattare drömmer om Hollywood. Det är klart att man vill jobba där.«

tacksam att ta sig an rent dramaturgiskt, den är ju så entydig.

Framtiden då? Jo, flera projekt ligger i pipeline, säger Wilhelm Behrman lite diffust. Och självklart fantiserar han om det riktigt stora genombrottet. Ett *Kalifat*-liknande genomslag – men över hela världen.

– Alla manusförfattare drömmer om Hollywood. Det är centrum för världens tv-industri, det är klart att man vill jobba där. Dessutom tjänar man tio gånger

3x

**BRA TV-SERIER
ENLIGT WILHELM
BEHRMAN**

STOLTHET OCH FÖRDOM

BBC-filmatiseringen, som kom på 1990-talet baserad på Jane Austens roman, är den bästa rom-com som någonsin gjorts. Det är den vi allihop härmar. Den är vitsig, intelligent och fiffig. Komedin är den största av konstformer och den romantiska komedin har en lätthet som gör mig på gott humör.

SUCCESSION

Kanske min favoritserie genom alla tider. Så genombra, jag önskar att jag hade skrivit den. De som inte tycker om *Succession* har inte förstått att det är en komedi. Det är ett ödesdrama skrivet av en komiker. Manusförfattaren har också gjort den otroligt roliga filmen *In the loop*.

SOUTH PARK

Jag hyser en hundlik beundran för de som skrivit manuset. Den är så kul, och så otroligt orädd och kompromisslös. Jag älskar dålig smak och sämre smak än *South Park* kan man inte ha. Den är vidrig på ett sätt som gör mig upprymd.

så mycket. Det är precis som att spela i fotbollsallsvenskan, alla som gör det vill egentligen vara utlandsproffs. Enda sättet för mig att komma till Hollywood är att någon upptäcker det jag har gjort och hör av sig. Men ännu har de inte ringt.

Wilhelm Behrman uttrycker försiktigt att arbetsmarknaden är bättre nu än före *Kalifat*. Men någon risk att han skulle lämna psykologyrket finns inte.

– Absolut inte, jag blev ju psykolog för att jag behövde ett riktigt jobb, ett vuxen-jobb. Skriva tv-manus är ett blaj-jobb. Världen blir inte bättre för att jag skriver manus. Manusförfattare är en festlig bagatell, något jag tycker om att göra. Men psykolog är ett riktigt jobb där jag känner att jag gör någon slags nytta. ●

Ska psykologen alltid vara på klientens sida?

Fråga: Jag har haft kontakt med en psykolog på företagshälsovården i samband med en arbetsförmågebedömning och efterföljande rehabilitering. I kontakten med psykologen upplevde jag att denne inte var neutral utan var på arbetsgivarens sida. Eftersom jag upplevde mobbning på arbetsplatsen ledde psykologens handlande till att jag blev ytterligare utsatt. Ska inte psykologen vara på klientens sida?

Beklagar verkligen din upplevelse. Det korta enkla svaret är: Jo, en psykolog ska värna sin klients autonomi och självbestämmande. Det är tydligt vad gäller psykologers yrkesetiska ansvar.

Det du berättar om är ett ganska vanligt tema i de klagomål vi får till oss i Etikrådet. Det beror, vad vi tror, i hög utsträckning på att det finns ett inbyggt etiskt dilemma i konstruktionen av företagshälsovården. »Klienten« och »uppgångsgivaren« är inte samma person. Det är arbetsgivaren som beställer och betalar för psykologens arbete, medan klienten är där mer eller mindre frivilligt. När bakgrunden ser ut som i ditt fall där du varit utsatt på arbetsplatsen kan det bli absurt. Som att det är »mobbaren« som skaffar »psykologhjälp« till den som är utsatt.

Även om det skulle vara en annan frågeställning som handlar om att man behöver genomgå en arbetsförmågebedömning under mer ordinära omständigheter,

utan den utsatthet du beskriver, så behöver psykologen hantera det inbyggda »konstruktionsfelet«. Det finns liknande konstruktionsfel (läs: människor som mer eller mindre är fråntagna sin autonomi och där uppgångsgivaren är en annan) i många uppdrag som psykologer verkar inom. Jag tänker på Kriminalvården och de utredningar och bedömningar som görs kring dem som är frihetsberövade där. Eller i arbetet med barn som är i beroendeställning till sina vårdnadshavare och lärare.

INTE SÄLLAN efterfrågas en utredning inom barn- och ungdomspsykiatri då skolan »kräver diagnos« för att det stöd barnet redan har rätt till ska kunna motiveras. Hur mycket självbestämmande går det att tillskriva barnet i en sådan kontext?

Psykologens yrkesetik tar sin utgångspunkt i mänskliga rättigheter. Dessa utgör en grundbult eftersom det råder ett ojämnt maktförhållande i alla behandlingsrelationer. Även i de fall det handlar om mer självbestämmande vuxna. Det är därför respekten för den hjälpsökande och dennes behov alltid ska stå i fokus för psykologens agerande i varje enskilt fall. När andra behov eller motiv får företräde leder det

därför till etiska skav. Det kan vara brister i organisationen eller ekonomiska begränsningar som hindrar psykologen från att göra det som behövs. Kanske har psykologen en så stressad arbetssituation och/eller privatliv att dennes egna behov står i vägen för att fatta väl avvägda beslut för klientens bästa.

MED »KLIANT« menas också samtliga som psykologen har en professionell relation till. Psykologen ska dessutom reflektera över om dina anhöriga kan komma att påverkas av det arbete som görs. De kan betraktas som »sekundärklienter«.

Så ja, allt detta ska psykologen du träffade på företagshälsovården försöka omfatta och ta ansvar så att du inte far illa i din rehabilitering. När det inte blir bra kan du begära en second opinion hos en annan psykolog. Du kan även sända in ett klagomål till IVO och till oss i Etikrådet. ●

PATRIK LIND
ORDFÖRANDE I ETIKRÅDET

HAR DU EN FRÅGA TILL ETIKRÅDET?

Mejla: etikfragan@psykologforbundet.se

Eller skriv till:

Etikrådet, Sveriges Psykologförbund
Box 3287, 103 65 Stockholm

Du får alltid svar på din fråga. Ofta lämpar sig etiska frågeställningar bättre att samtala om, och då får du förslag på en telefontid. Om din fråga berör ett särskilt aktuellt tema publiceras svaret på denna sida.

Bestående trotssyndrom kan leda till kriminalitet, drogmissbruk och anti-social personlighetsstörning. Förstahandsval vid behandling av barn som uppvisar trotssyndrom är föräldrastödsprogram, men i 25 till 30 procent av fallen sker ingen förbättring. I en aktuell avhandling undersöks vilka riskfaktorer och tillstånd som komplicerar effekten av programmen.

b

arn med allvarliga och tidigt utagerande beteendeproblem riskerar att utveckla både känslomässiga och beteendemässiga svårigheter under uppväxten. Om problemen börjar redan under förskoleåldern och består under tonårstiden, finns en risk för att de kan utvecklas till kriminalitet, drogmissbruk och antisocial personlighetsstörning. Våld och kriminalitet innebär dessutom en stor kostnad för samhället och ett lidande för de inblandade. För en stor del av barnen med trotssyndrom klingar symptomen av i takt med att barnet mognar och den språkliga förmågan utvecklas, men för cirka 50 procent av barnen finns en risk att beteendeproblemen kvarstår^[1]. Det är därför viktigt att på ett tidigt stadium i barnets utveckling uppmärksamma de barn som ligger i riskzon.

Jim är fyra år gammal. Han vill kontrollera och bestämma över alla i familjen. Han slåss och kastar saker på familjemedlemmarna. Det är konflikter flera gånger varje dag. Det finns ett ord som han hatar och det är »nej«. Det är det värsta ordet. Han bryr sig inte om varför man säger nej, men ordet »nej« har blivit problematiskt för honom. Det största problemet i familjen är att allting är en kamp. Det är en konstant maktkamp över småsaker: om han ska sitta ner och äta eller stå upp och äta, om han ska dricka mjölk eller saft. Det är en stor risk att du får en gaffel eller en kniv eller ett glas, eller vadhelst han får tag i, kastat i ansiktet. Storasyster fick en kastrull rakt mot sig, så att hon fick gå till sin skolavslutning med ett stort blåmärke i ansiktet.

Ovanstående citat är från en intervju med ett föräldrapar som deltagit i en studie som undersökt föräldrars upplevelse av att leva med barn som uppvisar trotssyndrom^[2].

Inom barnpsykiatri används ofta *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5)*^[3] för att identifiera barn med utagerande beteendeproblematik, såsom trotssyndrom och uppförandestörning. Förstahandsval vad gäller behandling för barn med trotssyndrom är evidensbaserade föräldrastödsprogram. Sådana program har visat sig vara effektiva i att reducera barns beteendeproblem och stärka föräldrar i sin föräldraroll, men i cirka 25 till 30 procent av familjerna sker inga förbättringar trots deltagande i etablerade program^[4]. Syftet med avhandlingen^[5] var att få en djupare insikt i den komplexitet som finns i familjer med barn som uppvisar trotssyndrom och en djupare förståelse för riskfaktorer och tillstånd som kan komplicera effekten av ett omfattande föräldrastödsprogram.

KRITERIER DSM-5 I KORTHET

• **argt eller irriterat stämningssläge:** tappar ofta besinningen, är ofta lättretad och stingslig, är ofta arg och förbittrad.

• **trotsigt eller egen-sinnigt beteende:** grälar ofta med vuxna, trotsar ofta aktivt eller vägrar underordna sig vuxnas regler, förargar ofta andra med avsikt, skyller ofta på andra för egna misstag eller dåligt uppförande.

• **hämndlystnad:** är ofta hämndlysten eller elak.

Källa: Gillbergcentrum

Transaktionell modell

Utvecklingen av trotssyndrom och utagerande beteendeproblem är en komplex process som kanske bäst förstås utifrån en transaktionell modell^[6] och involverar både genetiska, psykologiska och sociala faktorer som interagerar med varandra över tid. Enligt den transaktionella modellen är utvecklingen hos barnet en produkt av den dynamiska interaktionen mellan barnet och omgivningen. Relationerna i en familj ses som ömsesidiga, vilket innebär att barnet, föräldrarna och syskon ständigt påverkar varandra. Barnet förändras genom föräldrarnas bemötande, men föräldrar påverkas och förändras av barnets beteende i ett komplext samspel. För det mindre barnet är föräldra-barn-subsystemet det viktigaste. Enligt Sameroff^[7] kan varje transaktion i detta mikrosystem delas in i tre olika delar: barnets beteende som påverkar föräldern, förälderns tolkning av barnets beteende och förälderns respons till barnet. Inom utvecklingspsykopatologisk teori finns en ständig pågående diskussion kring arv och miljö. När barn har problem ställs ofta frågan vem som är ansvarig. En del föräldrar och skolpersonal kan ibland svara barnet, medan professionella tenderar att skylla på föräldrarna, men i ett utvecklingspsykopatologiskt perspektiv, finns aldrig enkla orsakssamband när det gäller barns utveckling. Enligt Sameroff^[8], *it is both the child and the parent, but also neighborhoods and neurons, schools and synapses, peers and proteins, and genes and governments responsible* (s.26). Både gener och omgivning har en direkt effekt på barns beteende, men de långsiktiga konsekvenserna beror på ett mer komplext samspel mellan arv och miljö^[9].

Avhandlingen

I en RCT-studie utvärderade Axberg & Broberg effekten av det amerikanska föräldrastödsprogrammet *De otroliga åren* i en svensk kontext. Den aktuella avhandlingen har sin utgångspunkt i deras studie och datamaterialet från *De otroliga åren*. Föräldrar till 62 barn i åldern 3-8 år som intervjuades med Kiddie-SADS deltog i studien. Samtliga barn uppfyllde kriterierna för diagnosen trotssyndrom och 54 procent av dessa barn uppfyllde också kriterierna för adhd.

Studie 1 – tidiga varningssignaler

En av slutsatserna från den första studien i avhandlingen var att det tycks finnas ett glapp mellan diagnoserna trotssyndrom och uppförandestörning för de mindre barnen. I studien framkom att cirka en fjärdedel av barnen uppvisade allvarliga provocativa och fysiskt aggressiva beteenden. De rapporterades också ljuga, och ta

»Omgivningen tycker ofta att föräldrarna är dåliga föräldrar. Ibland kan den känslan förstärkas i ett föräldrastödsprogram.«

sönder och förstöra saker. Dessa beteenden fångades inte upp av diagnoskriterierna i trotssyndrom och var inte heller tillräckligt omfattande för att uppfylla diagnosen uppförandestörning i DSM-5, där tre kriterier behövs för diagnos.

Tidigare studier har försökt att identifiera symptom hos barn med trotssyndrom som löper störst risk att utveckla mer allvarliga beteendeproblem. Det som predicerar framtida antisocialt beteende är om barnet tidigt har subkliniska symptom på uppförandestörning, men framförallt om barnet uppvisar en kronisk fysisk aggressivitet. I det kliniska arbetet med barn och ungdomar är tidig upptäckt av allvarliga beteendeproblem viktig. Det finns dock en risk att missa tidiga tendenser av aggressivt beteende. För ett äldre barn eller tonåring med diagnosen uppförandestörning ska klinikern retroaktivt specificera om åtminstone ett symptom har funnits före 10 års ålder, eftersom det då innebär ett allvarigare tillstånd. På samma sätt borde kliniker i trotsdiagnosen för det mindre barnet kunna specificera om det även föreligger subkliniska symptom på uppförandestörning. Det skulle i så fall tjäna som en varningssignal för risken av fortsatt utveckling av beteendesyndrom och barnets beteendeproblem skulle troligtvis tas på ett större allvar än om det enbart uppfyllde diagnosen trotssyndrom.

Studie 2 – psykisk sårbarhet i familjerna

Studie 2 visade att det fanns en psykisk sårbarhet i många av familjerna. Föräldrarna beskrev upplevelser av psykisk sjukdom, missbruk och sexuellt våld i sin egen ursprungsfamilj. De beskrev också psykisk ohälsa och utmattning hos sig själva eller hos sin partner. Vidare upplevde de svårigheter att få stöd från sina egna föräldrar, från skolpersonal, socialtjänst och sjukvård, vilket ledde till en känsla av övergivenhet och ensamhet.

Ett annat tema i studien beskrev hur föräldrarna påverkades av interaktionen med barnet. Några berättade att de upplevde barnets starka aggressivitet riktad mot dem själva som föräldrar, några beskrev sitt barns oförutsägbara beteenden, andra upplevde barnen emotionellt undvikande och några kände sig kontrollerade av barnet. Föräldrarna berättade hur svårt det var för dem

» Risken för att utveckla negativ spiral är särskilt stor om föräldrar inte orkar med belastningarna i sin egen vardag. Det är då svårt att svara adekvat på barnets behov. För att slippa bråk undviker den vuxne att gripa in trots en förståelse för att det är viktigt i ett långsiktigt perspektiv. Reaktionen på barnets beteende blir ibland för stränga och ibland för eftergivna, och barnet får motsägelsefulla budskap och inkonsekventa reaktioner.

Källa: Socialstyrelsen

att emotionellt hantera de starka känslor som skapades inom dem i konfliktfyllda situationer med barnet. De upplevde sig också fångade i **negativa spiraler och coerciva (tvingande) mönster** med barnet och kände sig ofta hjälplösa utan verktyg för att hantera sitt föräldraskap.

Ett tredje tema i studien beskrev föräldrarnas utmaningar i form av uppfostran, allians och föräldrastress. Det var huvudsakligen två olika slags föräldrastilar som lyftes fram. Den ena var en kontrollerande stil där man försökte få barnet att lyda genom hot, bestraffningar och tjat. Den andra föräldrastil som beskrevs var en passiv stil där föräldrarna beskrev att de inte klarade av de konflikter som uppstod om de satte gränser för barnet, och därför avstod, eller att man var så trött att man inte orkade vara konsekvent i sin uppfostran. Nästan hälften av föräldrarna var separerade och i många fall, även bland de sammanboende föräldrarna, var man inte alltid överens om huruvida barnet hade problem eller inte, man var inte heller överens om hur man skulle bemöta barnet, eller vad man skulle ha för rutiner för barnet. De flesta föräldrar beskrev också en upplevd föräldrastress och en stark skuld-känsla över att man kände att man inte hann med de övriga barnen i familjen på grund av att barnet med trotssyndrom krävde kraft och uppmärksamhet i stor omfattning. Föräldrarna berättade också hur de fick ägna mycket tid åt att ständigt styra barnet, förbereda och anpassa för barnet så att allt skulle flyta så smidigt som möjligt i vardagen. Det upplevde också en stress över att inte våga ta med barnet i olika sociala sammanhang och fick ofta tacka nej till sociala sammankomster med familj och vänner, vilket ledde till att föräldrarna kände sig socialt isolerade. De kände också stress över att alltid vara på helspänn och få skydda de andra syskonen från barnets aggressiva utbrott. Det var också svårt att få tid till återhämtning då barnen hade svårt att komma till ro på kvällarna.

Studie 3 – risk och skyddsfaktorer

I den tredje studien i avhandlingen undersöktes risk- och skyddsfaktorer som kunde ha en påverkan på resultatet av ett evidensbaserat föräldrastödsprogram. I studien framkom hypoteser om att det inte är risk- eller skyddsfaktorer i sig själva som leder till

ett positivt eller negativt utfall efter föräldrastödsutbildningen, utan en kombination av olika faktorer (ekvifinalitet). Alla barn som deltog i studien uppfyllde kriterierna för trotssyndrom, men för de barn som dessutom hade en hög aggressivitet kombinerat med adhd, eller de barn som uppvisade negativ emotionalitet i kombination med aggressivitet och där föräldern samtidigt led av psykisk ohälsa, tycktes det vara kombinationer av faktorer som oftare ledde till ett negativt utfall i uppföljning ett år efter en avslutad föräldrastödsintervention. En tredje kombination hos barn med trotssyndrom som ledde till ett negativt utfall var låg utbildningsnivå hos förälder kombinerat med negativ emotionalitet hos barnet. För dessa föräldrar kan ett omfattande och krävande familjestödsprogram vara svårt att ta till sig och tillämpa, särskilt om barnen har ett mer utmanande temperament med negativ emotionalitet. Barn med högre grad av negativ emotionalitet tycks vara mer känsliga för negativt föräldraskap än andra barn. När föräldrar svarar negativt på barnets stress i utmanande situationer höjs barnets reaktivitet, vilket i sin tur leder till ökad negativ emotionalitet hos barnet och till emotionella regleringsproblem över tid. Därför är dessa barn ibland extra utmanande och behöver ett särskilt bemötande, för att man inte ska hamna i negativa spiraler och coerciva mönster i föräldra-barninteraktionen.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visade studierna att många av föräldrarna upplevde både en inre och yttre komplexitet i sin situation. En noggrann bedömning innan föräldrarna deltar i ett föräldrastödsprogram, för att identifiera deras verkliga behov, skulle troligtvis leda till en större förståelse för och en större empati med föräldrarnas olika svårigheter. Det skulle också kunna leda till en bättre anpassning av programmet till föräldrarnas verkliga situation.

Studierna visade också på att den stress många föräldrar kände, ofta berodde på en känsla av misslyckande i sitt föräldraskap. För att inte förstärka deras känsla av misslyckande bör man vara varsam så att inte ytterligare skuld läggs på föräldrar som deltar i olika föräldrastödsprogram. Omgivningen tycker ofta att föräldrar till utagerande barn är

dåliga föräldrar och ibland kan den känslan förstärkas i ett föräldrastödsprogram när klyftan mellan det man gör som förälder och det som undervisas om i programmet, blir för stor.

Britt-Marie Ljungström, fil.dr, psykolog, psykoterapeut, specialist i klinisk psykologi.

Avhandlingen heter »Parents' experience of living with a child displaying oppositional defiant disorder. Top-down and bottom-up approaches to gain a deeper understanding of the complexity«, och är från Psykologiska institutionen på Göteborgs universitet.

Referenser

1. Moffitt TE. Life-Course-Persistent versus Adolescence-Limited Antisocial Behavior. *Developmental Psychopathology*: John Wiley & Sons, Inc.; 2015. p. 570-98.
2. Ljungström B-M, Kenne Sarenmalm E, Axberg U. »Since his birth, I've always been old« the experience of being parents to children displaying disruptive behavior problems: a qualitative study. *BMC Psychology*. 2020;8(1).
3. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5®)*. Washington: American Psychiatric Publishing; 2013. Available from: <http://GU.eblib.com/patron/FullRecord.aspx?p=1811753>.
4. Leijten P, Raaijmakers M, Wijngaards L, Matthys W, Menting A, Hemink-van Putten M et al., *Understanding Who Benefits from Parenting Interventions for Children's Conduct Problems: an Integrative Data Analysis*. *Prevention Science*. 2018;19(4):579-88.
5. Ljungström B-M. *Parents' experience of living with a child displaying oppositional defiant disorder : top-down and bottom-up approaches to gain a deeper understanding of the complexity*: Diss. (sammanfattning) Göteborg : Göteborgs universitet, 2022; 2022.
6. Sameroff AJ. The Transactional model of development: how children and contexts shape each other. *Choice Reviews Online*. 2009;47(04):47-2300-47-.
7. Sameroff AJ. It's More Complicated. *Annual review of developmental psychology*. 2020;2:1-26.
8. Sameroff AJ. *A Dialectic Integration of Development for the Study of Psychopathology*. Boston, MA: Boston, MA: Springer US; 2014. p. 25-43.
9. Rutter ML. Nature-Nurture Integration: The Example of Antisocial Behavior. *The American psychologist*. 1997;52(4):390-8.

**BRITT-MARIE
LJUNGSTRÖM**

»Föräldrarna beskrev upplevelser av psykisk sjukdom, missbruk och sexuellt våld i sin egen ursprungsfamilj.«

»Att dagligen tvätta sig kan stärka motståndskraft mot stress.«

ROMANER GER KOMPLEX VÄRLDSBILD

> Att läsa skönlitteratur tidigt i livet är kopplat till en mer komplex världsbild och ökad empatisk förmåga. Forskare från USA har observerat sambandet i fyra studier och föreslår att det beror på att fiktionen visar världens olikhet, vilket grundlägger en bild av den sociala verkligheten som komplex.

I deras studier framkom att de som läste mer romaner som unga hade en lägre tro på att världen är rättvis, på så vis att hårt arbete är avgörande; att människor kan klättra uppåt och att statusskillnader i ett samhälle är rätta och riktiga. De höll också i lägre grad med om idén att människor har en uppsättning oföränderliga kärnkaraktäristika. Buttrick N et al., *Personality and Social Psychology Bulletin*, 2022.

MINDRE ORO MED TVÄTT

> Att tvätta sig reducerar oro. Det visar ett forskningsfynd från Toronto, som är ett av de första i sitt slag. Idén till studien kom från religionernas reningsritualer och från djurvärlden där hotfulla situationer lockar fram tvätt.

Studien bygger på flera experiment. I det första fick 1 150 personer titta på ett

klipp med en vettskrämd kvinna som ska hoppa bungejump. Efteråt blev de slumpade till att se en film som visade hur man ritar en cirkel, skalar ett ägg eller tvättar händerna. De som fick titta på handtvättningsvideon rapporterade lägre stressnivåer i jämförelse med de som sett de andra filmerna. Experimentet har därefter replikerats. Forskarna har även kontrollerat för att det inte är beröringen som är stressreducerande utan att det just är att tvätta sig.

Slutsatserna som dras är att simulerad och faktisk

tvättning minskar fysisk och psykisk stress även när det inte alls har med smitta eller sjukdom att göra. Att dagligen tvätta sig kan stärka motståndskraft mot stress.

Spike L et al., *Social Psychological and Personality Science*, 2022.

RITUALER SAKNADE I DIGITAL TERAPI

> En studie från Stockholms universitet visar att patienter upplever att flera viktiga aspekter går förlorade när en behandling övergår från att vara fysisk till att utföras via

telekommunikation. En av dessa var att ritualerna som omger terapisessionerna försvann, såsom tiden det tar att förflytta sig mellan sitt vardagsliv och terapin, och att få komma till en särskild plats.

Andra aspekter var att mindre terapeutiskt arbete blev gjort, att terapeuten oftare förlorade sin terapeutiska hållning, att känslan av att »rapportera« ökade och att patienten kände sig mindre öppen och känslomässigt mottaglig. Å andra sidan kunde patienterna känna sig friare när kontakten var online.

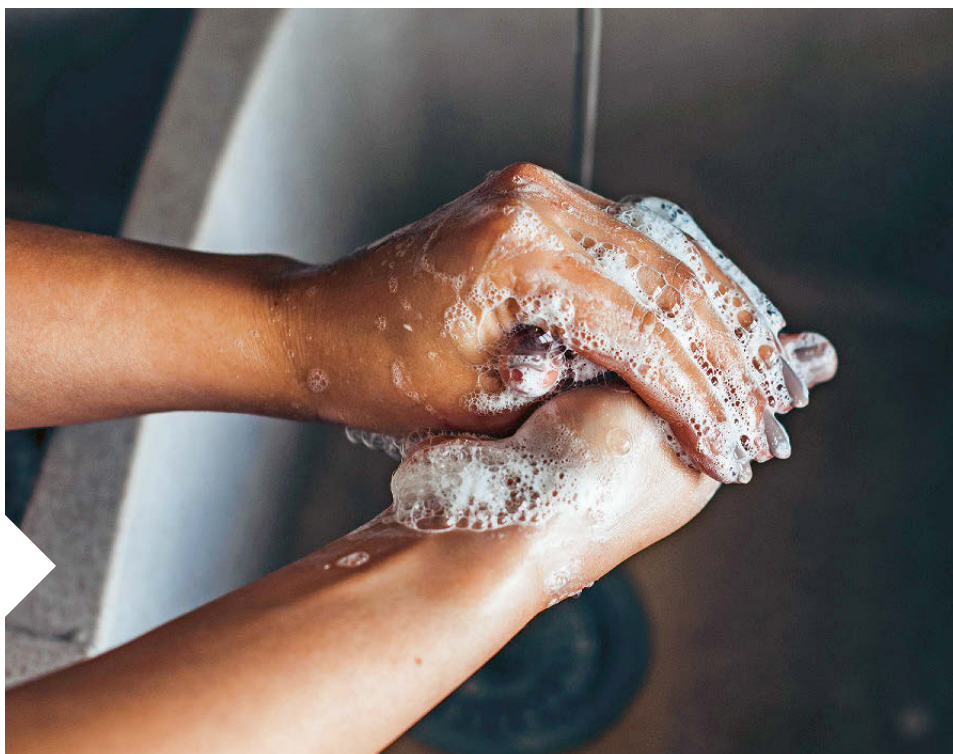

BILD: ISTOCKPHOTO

Studien ingår i ett större forskningsprojekt om övergången till digital psykoterapi under covid-19. I den här specifika studien intervjuades sju patienter. Patienterna fick också göra självskattningar. I dessa framkom endast en marginell missnöjdhet med övergången till det digitala formatet. Det indikerar en svag överensstämmelse mellan den kvalitativa och den kvantitativa utvärderingen.

Werbart A et al., *Frontiers in Psychology*, 2022.

PARTISYMPATIER HÅLLS INTAKTA

> I Sverige finns en stark opinion mot legalisering av cannabis och frågan uppfattas som kontroversiell. I en enkätstudie har forskare i Göteborg undersökt hur partiidentifiering kan påverka väljares inställning till en legalisering.

Efter att ha tagit del av fingerad information om hur det egna partiet och andra partier ställer sig i frågan fick 3 612 personer ta ställning.

Resultaten visar att deltagarna blev mer emot förslaget när det egna partiet var emot och andra partier för. När det egna partiet var för en legalisering och andra partier var emot, förändrades dock inte deltagarnas uppfattning.

Forskarna menar att individers ursprungliga värderingar påverkar hur partiernas budskap uppfattas och processas. När partiet går emot de egna åsikterna, ignoreras informationen och individen kan behålla sin identifiering med partiet.

Back H et al., *Journals of Elections Opinion and Parties*, 2022.

BILD PRIVAT

JAKOB ULENIUS: »MASKULINITET HAR BETYDELSE I TERAPIRUMMET«

När Jakob Ulenius arbetade i kriminalvården var det som en mur mellan honom och hans klienter. Nu har han disputerat på en avhandling om maskulinitet i terapirummet.

– Det finns en föreställning om att genus inte ska spela någon roll, men terapirummet är ingen genusneutral plats.

Jakob Ulenius tre hundra sidor långa avhandling bygger på 27 djupintervjuer med psykoterapeuter och klienter. Informanterna är både män och kvinnor och har rekryterats från olika mottagningar genom en annons. När Jakob Ulenius träffade dem bad han dem beskriva en konkret situation i terapin då de upplevt maskulinitet på något sätt.

– En del åkte jag hem till, andra intervjuades på mottagningarna, några på närmaste bibliotek. Det blev ett rikt material med många upplevelsebeskrivningar.

Hans intresse för frågorna uppstod i utbildningen till psykoterapeut när han tyckte sig märka att genusvärlden och psykoterapivärlden är som två olika världar, som inte umgås så mycket med varandra.

– För mig blev det uppenbart att genusfrågor är framträdande i terapi men när jag sökte litteratur fanns inte mycket skrivet om det.

UNDER ARBETET MED sin avhandling har han analyserat informanternas beskrivningar och kommit fram till att maskulinitet kan visa sig på många olika sätt i terapirummet. Han har inte på förhand definierat maskulinitet utan låtit beskrivningarna konstruera bilden av den.

– När jag fått syn på en innebörd kan raka motsatsen också visa sig – det är något motsägelsefullt med maskulinitet. Ett exempel är att maskulinitet både kan ta sig uttryck i ett polariserat och ett ickepolariserat sätt.

Det polariserade sättet innebär att grän-

sen till femininitet är uppladdad och skarp. Också gränsen till det infantila och bansliga är tydlig. Det hänger ihop med att maskulinitet är något som associeras till vuxensfären.

– Maskulinitet finns inte med från början i en människans liv utan kräver utveckling, handling och erövring. Det är den polariserade maskuliniteten som kan innebära ett maskulinitetslidande. Det starka uttrycket gör den problematisk.

Även i det ickepolariserade är gränserna intressanta, men blir inte uppladdade på samma sätt utan är mer flexibla och rörliga. Det feminina blir inte hotfullt eller förbjudet. Inte heller barndimensionen väcker beröringsskräck.

– Sen har jag också sett att den polariserade och den ickepolariserade kan finnas med i en och samma patient. Då skaver maskulinitetsideal mot varandra. Patienten kanske vill vara stark och klara sig själv, och samtidigt leva jämställt och inte objektifiera kvinnor.

EN SKILLNAD PÅ patienters och terapeuters upplevelse av maskulinitet är att patientens är knuten till den egna livsvärlden och ett förstapersonsperspektiv medan terapeuten också har tillgång till mer reflexiva och teoretiska nivåer.

– Det terapeuten gör är att bidra med sitt perspektiv och sin kunskap. Då kan patientens erfarenhet börja ruckas.

Också hos terapeuten finns starka kulturella aspekter i upplevelsen av maskulinitet, som förs med in i terapirummet.

– Ofta är de förgivettagna och common-sense-aktiga, men de präglar starkt det terapeutiska mötet. Vi skulle behöva prata om och uppmärksamma dem mer.

Avhandlingen heter *Maskulinitetens mening: En fenomenologisk undersökning av den psykoterapeutiska situationen*, och är från Stockholms universitet.

● Maria Jernberg

Ångest mellan humor och allvar

Angest är kul. Jo men faktiskt, i Marie Tillmans serierutor blir det det! I denna bok som hon och Sandra Ringarp skrivit, presenterar de ångest i en klockren blandning av humor och allvar. Den tilltänkta publiken är äldre barn och ungdomar. Men när något är så här välgjort kan den absolut passa även för vuxna läsare.

Ringarp är legitimerad psykolog, kliniskt verksam och utbildad inom ISTDP (intensive short-term dynamic psychotherapy). Det är också utifrån den inriktningen hon tar sig an sitt ämne. På ett föredömligt enkelt och pedagogiskt vis förklarar hon att ångest innebär att kroppens kamp- eller flyktrespons har aktiverats av ett inre stimuli.

Hon menar också att det många gånger är en känsla som varit det inre stimuli. Genom livet lär vi oss att vissa känslor inte är välkomna, kan tolereras eller utgör ett hot. När en sådan känsla ändå är på väg in i kroppen triggas ångest, för att signalera att en fara är på väg. Detta är en process som ofta går så fort

ÅNGEST FÖR ALLA
SANDRA RINGARP & MARIE TILLMAN,
NATUR & KULTUR, 2022.

att det är svårt att hinna bli medveten om den underliggande känslan. Efter ISTDP:s förklaringsmodell av ångest skriver Ringarp sedan om faktorer som gör en person extra sårbar för ångest och hur ångest kan förebyggas.

HON HAR OCKSÅ ett kapitel om hur man kan agera när ångesten väl är ett faktum. Hon skriver då om att

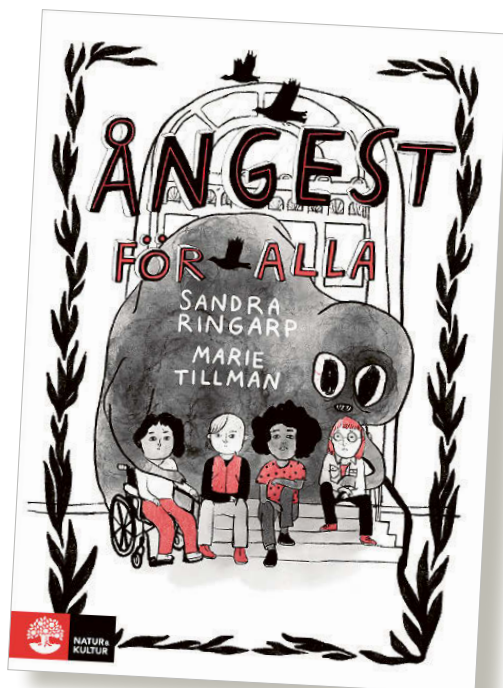
försöka våga stanna kvar i ångesten och på olika sätt utforska de kroppsliga förnimmelserna. Och om att nyfiken försöka närma sig den underliggande känslan som triggat ångesten. Avslutningsvis finns ett avsnitt om vilken hjälp som finns att få, och om vart man kan vända sig om man upplever att ångesten börjat ta över i ens liv. Genomgående är

Ringarps ton både empatisk och respektfull.

Tillman har en bakgrund som illustratör och serietecknare och har flera alster på tema ångest i sin portfolio, däribland seriestripen »Livscoachen« som under flera år publicerades i gratistidningen Metro. Hennes bilder som går i svart, vitt och rött både illustrerar och tvistar till Ringarps text. Förutom möjligheten att prata om ångest på ett mindre laddat och allvarstyggt sätt erbjuder Tillmans bilder även något ytterligare. När hon låter Ångesten bli till en stor svartgrå Barbpapa som ideligen tränger sig på, bidrar hon också till modellinläring. Implicit ger hon exempel på hur man kan göra för att skapa distans till både ångesten, tankarna och känslorna. Hur man kan lägga upp dem på bordet och granska dem och därmed också separera dem från det som är en själv.

Denna bok kommer jag absolut att spara och sätta i händerna på mina egna barn när de så småningom blir tonåringar.

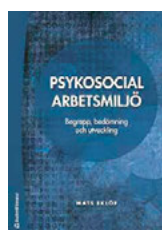
● Celia Svedhem, psykolog och litteraturkritiker

Känslostarka relationer

ALAN E. FRUZZETI,
NATUR & KULTUR, 2022.

Att medvetet trampa på ömma tår är en vanlig ingrediens i gräl i parrelationer. Men det går att trappa ned konfliktsituationerna och DBT är en effektiv metod, menar den amerikanske psykologen Alan E. Fruzzeti. Boken, som kan användas som arbetsbok i parterapi, har anpassats till svenska förhållanden av psykologerna Sara Isling och Cecilia Fyring./LK

Psykosocial arbetsmiljö

MATS EKLÖF,
STUDENTLITTERATUR, 2022.

Här är ett gediget och samlat grepp om den psykosociala arbetsmiljön. I boken finns även ett omfattande arbetsmaterial för att hitta problem och förbättringsområden. Några mirakelkurer är dock inte att vänta. Boken fokuserar i stället på att få en verksamhet att fungera och om att inte förstöra människor./LK

Camilla von Below / psykolog

»Otrygg anknytning ska ses som en sårbarhet«

Tidiga relationer skapar mönster för hur människor tänker om sig själva och är med andra, men behöver inte vara konstanta. Mönstren kan förändras, en trygg anknytning går att förvärva i efterhand. I den nyutkomna boken *Anknytning i relationer* riktar sig Camilla von Below till dem som vill förstå och arbeta med egna relationsmönster.

– I läsandet sker en igenkänning, texten ger en ledtråd, och förståelsen för ens inre dynamik kan börja. Förmågan att kunna se sig själv varierar, men vissa saker kan de flesta uppfatta på egen hand, som var bekymren finns. Det blir en utgångspunkt för vidare insikter.

Boken är skriven för allmänheten, läsekretsen är psykologernas patienter eller andra som vill förstå mer.

– Ofta beskrivs anknytning på ett förenklat sätt. I den här boken går jag till forskningen och försöker ge en mer rättvisande bild av teorin.

Men att skriva för en bredare publik har varit svårare än hon trodde.

– Risken med en bok till allmänheten är att den blir banal. Om komplexiteten ska bevaras blir texten lätt för lång.

FÖR ATT KOMMA runt problemet använder hon fallbeskrivningar. Hon har arbetat för att göra dem mänskliga, undvika stereotyper och visa på att det finns flera faktorer som spelar in, till exempel normerna på den plats någon växt upp eller att vara hbtq-person där det inte varit accepterat.

– Otrygg anknytning ska ses som en sårbarhet, men

det är ingen diagnos och behöver inte innebära lidande.

I sin egen yrkespraktik tar hon hjälp av anknytnings-teorin vid bedömningen av en patients problem. Nedstämdhet och ångest kan hänga ihop med relationella svårigheter.

– Det kan vara ensamhet och svårigheter att bevara relationer, eller en stor rädsla för att bli övergiven och oförmåga att se sin egen del i saker. Då arbetar vi tillsam-

mans med hur det kunnat bli så här. Vi samtalar om att klientens sätt att hantera situationer var det bästa i det som varit, men nu behöver den hitta andra sätt.

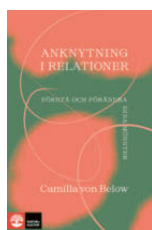
ATT FÖRÄNDRA SITT anknytningsmönster är enligt Camilla von Below inget självändamål. I sin bok skriver hon att en trygg anknytning inte är en prestation utan en väg. Hon säger att anknytningsteorin har blivit populär och att det ibland kan låta som något som ska klaras av:

– »Så har jag en dålig anknytning också, det borde jag göra något åt.« Men för att må bättre ska man göra något åt det man har bekymmer med. Att kunna ha en relation eller vad det nu är som är viktigt för en.

Camilla von Below säger att även psykologer kan läsa boken. För att förstå sig själva eller dem omkring sig.

– Forskning visar att de flesta terapeuter har en trygg anknytning men att ambivalent också är vanligt. När jag undervisar psykologstuderanter är det däremot många som säger att de känner igen sig i den undvikande. Oavsett vilket kan nog erfarenheter av en otrygg anknytning ge en vakenhet i relationer som kan vara användbar kliniskt, men då behöver erfarenheterna ha bearbetats.

• Maria Jernberg

Anknytning i relationer

– FÖRSTÅ OCH FÖRÄNDRA DINA MÖNSTER, CAMILLA VON BELOW, NATUR OCH KULTUR, 2022.

En bok för den som vill förstå hur tidiga relationer format en och önskar skapa en frihet att vara mer än så. Genom fallbeskrivningar, redogörelser av anknytningsteorin och forskning kan läsaren få syn på och bättre förstå egna reaktioner, tankar och sätt att vara på. Författaren ger även en del konkreta tips för att åstadkomma förändring. Camilla von Below är psykolog och fil.dr i psykologi.

Försvarstal för den äldre mannen

Den äldre vite mannen. Så hopplöst inbilsk. Ständigt vet han bäst. Aldrig att han ställer en fråga – utan att genast besvara den själv. De yngre kvinnornas antites och fiende. Det finns inte en tillställning jag varit på de senaste åren, där jag inte kunnat möta en annan kvinnas blick i tyst samförstånd när *Den äldre vite mannen* tagit till orda. Himlande med ögonen har vi stängt våra öron. Varför inte? Det är trots allt så *Den äldre vite mannen* alltid behandlat yngre kvinnor. Men farligt förstås. Ingen stridsyxha har någonsin begravts på det sättet.

Jag inbillar mig att författaren Therese Bohman satt och funderade på just detta. Blicken fäst i fjärran, lätt trummande med en tuggad blyertspenna. En bildad kvinna, kan sin historia. Så plötsligt erinrar hon sig Eneus trojanska häst – varpå hon fattar pennan i ett styvare grepp och skriver romanen *Andromeda*.

HÖSTEN 2022 STÅR en (något) yngre kvinna – jag – och väljer slentrianmässigt bland nya romaner att förlusta mig med. Kroniskt ointresserad av *De äldre vite manliga författarna* stannar inte ens blicken vid de titlarna. Men se där – en ny bok av en like! Bohman som brukar skriva så bra! Och ja, jag fastnar

redan på första sidan. En berättelse om en yngre kvinna i förlagsbranschen vecklar ut sig. Men så, halvvägs in när Bohman har mig i sitt våld – kastar hon in den trojanska hästen. Del två är skrivet ur kvinnans chefs perspektiv: *Den äldre vite mannen*. Usch! Men vad göra? Jag måste ju få veta hur det går!

»Ingen stridsyxha har någonsin begravts på det sättet.«

Så jag läser trots allt – och det visar sig att den här *Äldre vite mannen* faktiskt är älskvärd – och relaterbar! Ur hans perspektiv var det han som var offret i hela den där metoo-händelsen. Och berättelsen rymmer till och med en förklaring till varför han ibland – men bara ibland – kan råka framstå sådär inbilsk.

Visst, sprungen ur en yngre kvinnas fantasi. Men framskriven så övertygande att jag framöver inte kommer att kunna låta bli att hålla ögon och öron öppna efter glimtar av honom också i verkligheten.

• Celia Svedhem, psykolog och litteraturkritiker

Nya böcker

BILD: ISTOCKPHOTO

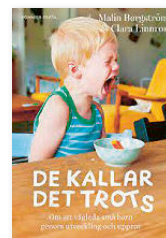

Genetisk vägledning

– en handbok. Ulrika Hösterey Ugan-der, Ulf Kristoffersson, BoD, 2022.

För att få titulera sig genetisk vägledare finns formaliserade utbildningar i många andra länder. Denna bok har ambitionen att ge en uppfattning om hur man genomför ett vägledningssamtal, då information om arv och äftlighet ska överföras till en enskild eller till en familj.

Ibland behöver svåra besked förmedlas. Forskning visar, enligt författarna, att en förvarning gör patienten mer mottaglig, exempelvis genom att fråga: »Är du förberedd på att du kan få ett bra eller ett dåligt besked!« /LK

De kallar det trots

Malin Bergström, Clara Linnros, Bonnier Fakta, 2022.

Egentligen är den engelska benämningen för trotsåldern mer träffande: *the terrible twos*. För en mardröm är det periodvis under denna ålder. Åtminstone för föräldern. Psykologerna Bergström och Linnros förklarar poängen med trotsåldern, att barnet ägnar sig åt basal inläring av hur det påverkar andra människor. Att uppmärksamheten råkar vara negativ är underordnat. Tusentals repetitioner krävs för att barnet ska lära sig att undvika faror, som att gallskrigande rusa ut i vägen. Den här boken ger föräldern kraft och förstånd att hårdna ut. /LK

»Barnet ägnar sig åt basal inlärning av hur det påverkar andra människor. Att uppmärksamheten råkar vara negativ är underordnat.«

Ekvilibrum

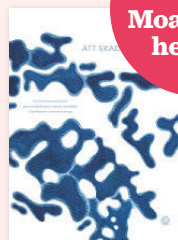
– om sambandet mellan kreativitet och galenskap. Simon Kyaga, Jonas Mattsson, Natur & Kultur, 2022.

På 1980-talet iakttog Ruth Richards en balans mellan lätt bipolära drag och kreativitet. Hon beskrev fenomenet som en uppochnedvänd U-kurva. I början av kurvan är personen frisk med låg kreativitet, mot slutet av kurvan är personen sjuk och kreativiteten är även då på botten. Men mellan sjuk och frisk når kreativiteten sin topp, sitt ekvilibrum. Då råder mental öppenhet och intuition, som förvisso kräver rationalitet för att inte stanna vid fantasi. Detta driv, menar psykiatern Kyaga och journalisten Mattsson, gäller inte bara bipolaritet utan även drag som associeras med adhd och autism. /LK

Fler böcker om psykologi – följ Psykologtidningen på Instagram.

Gäst-
recensent
Moa Mann-
heimer

Att skada sitt barn

Björn Lundin, Ekström & Garay, 2022.

Münchhausen syndrome by proxy, eller barnmisshandel genom förfälskning av symtom, får sällan utrymme i litteratur om våld mot barn. Samtidigt är det en mycket allvarlig form av barnmisshandel. I boken sammanställs bred kunskap om fenomenet utifrån olika perspektiv och det illustreras med detaljerade fallbeskrivningar. Boken är omfångsrik vilket kanske tilltalar den som söker fördjupning men man riskerar att tappa läsare som önskar mer översiktlig kunskap. Trots detta är boken ett bra bidrag om en svår och sällan upptäckt form av våld mot barn.

»Hon för in begreppet väntesorg, som beskriver att leva nära känslan att någon vi älskar ska dö.«

Gäst-
recensent
Christina
Renlund

Väntesorg

Anna Pella, Libris, 2022.

Anna Pella skriver i boken Väntesorg dagbok till sin dotter som föddes med en svår hjärnskada och som lärt henne och familjen att leva livet – i väntan på döden. Hon för in det för oss nya begreppet väntesorg, som beskriver att leva nära känslan att någon vi älskar ska dö. Jag vet genom många samtal med föräldrar till barn med sällsynta diagnoser och svåra sjukdomar att den här boken kommer att bli viktig.

Här finns ord och berättelser som kan ge igenkänning, vägledning och kraft till andra familjer i liknande situation. Boken behövs även för yrkesverksamma inom området. Här finns kunskap om hur samhällsinsatser och vård kan byggas, utformas och samordnas. Behovet av kunskap, fungerande värdkedjor och professionella som kan förmedla tillit och samtala om det svåra och sköra utan att väja.

Anna Pella

BILD EVAL LINDBLAD

Billy Larsson:

Hög tid att sluta sprida myter om Freud

Två skäl var viktiga för att skriva min bok om Freud. Viktigast var att påvisa att nästan inget vi fått lära oss om Freud stämmer. Undervisningen har byggt på Freuds idealiserade självbild. Därför har vi fått höra sådant som att Freud var modig som vågade stå upp för det sexuella temat i en pryd omvärld. När Freuds originalitet låg i att ge sexualiteten ett orimligt högt förklaringsvärde.

Viktigt var också tanken att om den mytologiske Freud kan ersättas av en syn förankrad i fakta, kan det underlätta för att vi ska komma bort från uppdelningen i terapiskolor. Då kan äntligen vårt yrke bygga på generell vetenskap, och inte på den forskning som rymts inom den egna terapiskolan.

KANSKE HAR JAG fel om Freud, och om att det är hög tid för vår profession att bli som andra. Men frågorna behöver diskuteras som en del av utvecklingen av vår profession. Därför försöker jag här ge en glimt av hur illa det är ställt med Freud, samt av min uppfattning att psykoterapiskolorna inte behöver stå långt ifrån varandra.

Låt mig dock börja med att framhålla att det finns poänger hos Freud. Att sexuella och aggressiva impulser kan vara svåra att hantera, det kan nog de flesta hålla med om, i vart fall under någon period i livet. Och jag minns från min utbildning att Freuds klokhet styrktes med att han citerade Schiller om att »'hunger och kärlek' håller ihop världsmaskineriet» (Freud, 1930, 2008, s. 447). Fint, men suggestiva formuleringar i Freuds texter gör honom inte till forskare.

»Det är en myt att Freud byggde sina teorier på sitt patientarbete.«

Bättre är att beskriva honom som önsketänkare.

Här är ett exempel. Freud hävdar i sina tidiga föreläsningar att hans uppfattning om barnets sexualitet har »bekräftas i alla detaljer genom direkta barnobservationer» (Freud, 1915-1917, 2000, s. 533). Men några sådana observationer hade inte gjorts. Freud fantiserar fram evidens som inte finns.

Men Freud inte bara önsketän-

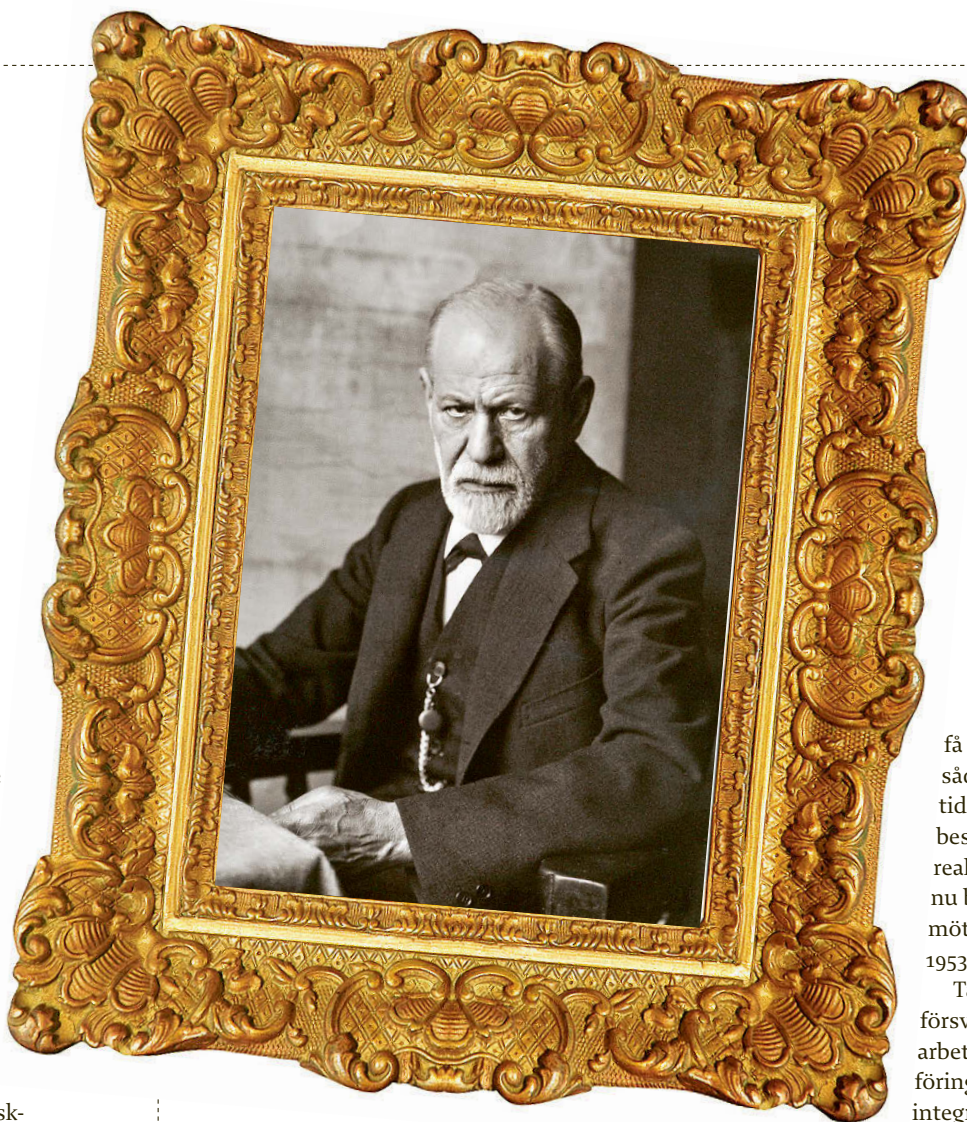

BILLY LARSSON

ker, han fabricerar även evidens. Ett exempel: I *Vardagslivets psykopatologi* berättar Freud att han träffat en man som vill citera Vergilius, men misslyckas med ordet »aliquis». Freud ber honom att associera till ordet, men Frederic Crews visar att associationerna är sådana att den enda som kan ha haft dem är Freud själv (Crews, 2017). Mannen var således ett påhitt av Freud.

Det är en myt att Freud byggde sina teorier på sitt patientarbete, det framgår av flera fallbeskrivningar. Där kämpar Freud med att få patienterna att tro på hans framfantiserade förklaringar till deras problem. Det hindrar inte att myten fortfarande sprids.

PER MAGNUS JOHANSSON tar upp Freuds tanke att barnets sexualitet kan förklara den vuxnas personlighet och hävdar: »Det psykoanalytiska arbetet med vuxna analyser förde Freud till denna ståndpunkt» (Johansson, 2014, s. 181). Men inga av Freuds etiologiska hypoteser härstammar från patientarbetet. Gällande oidipuskomplexet påstår Johansson att det handlar om att: »För både flickan och pojken finns livsuppgiften att lösgöra sig från det ursprungliga kärleksobjektet och rikta sitt intresse och sitt begär

mot en person utanför familjen» (Fahlke & Johansson, 2007, s. 166).

Här förvanskas dessutom innehåll-
et i teorin. Enligt Freud handlar
oidipuskomplexet
om samlagsliknan-
de önskningar mot
föräldern av mot-
satt kön, och dödsönsk-
ningar mot föräldern av samma
kön, vilket är något annat än det
Johansson beskriver. Att förvansk-
ningen sker i en bok av lärobokska-
raktär är extra allvarligt, eftersom
studenterna får en version som gör
det omöjligt att förstå varför Freud
varit kontroversiell.

Samtidigt kan man undra:
behöver psykodynamiska psy-
kologer Freud? I varje fall inte de
som arbetar med forskningsför-
ankrade metoder.

JAG HAR LÄST om många moder-
na dynamiska terapier. Ofta ingår
två begrepp. Det ena är »försvar«.
Det är en rimlig tanke, men bätt-
re är att använda begrepp som
»undvikande« och »känslomäs-
sigt undertryckande«, eftersom
de används inom psykoterapi-
forskningen.

Det andra är »överföring«. Det
kan vara användbart, men bör
gälla att patienten faktiskt för
över något från sin erfarenhet av
andra personer till terapeuten.
Tänker man så har idén stöd i
socialpsykologisk forskning (An-
dersen & Saribay, 2005). Däremot
är överföring inte lämpligt som
namn på allt patienten uttrycker
om terapeuten, såsom görs i MBT,
som i övrigt berikat terapiområ-
det (Bateman & Fonagy, 2006).

I stället är det bättre att tänka
som psykoanalytikern Gelso, som
menar att den psykodynamiska
inriktningen ofta glömt att det
inte bara finns en allians och en
överföringsrelation, utan även en
verklig relation (Gelso, 2009). Och
utan att använda begreppet över-
föring beskrev Skinner att det kan
vara hjälpsamt att till terapeuten

få uttrycka
sådant som
tidigare lett till
besträffande
reaktioner, men
nu bli väl be-
mött (Skinner,
1953).

Tankar om
försvar och
arbete med över-
föring kan därför
integreras i en
allmän psyko-
terapivetenskap

– det behövs inte en separat
skolbildning för att slå vakt om
sådana tankar hos Freud. Och
Freud har varit viktig för psyko-
login, och mycket värdefullt har
uträttats i den psykodynamiska
traditionen.

Men en utveckling bort från
Freud kan gynna vår yrkeskår,
eftersom det då blir lättare att
känna samhörighet. De som
i stället vill hålla fast vid att
Freud var en storartad män-
niskokännare och forskare,
har däremot ett sisyfosarbete
framför sig. ●

Billy Larsson, psykolog,
psykoterapeut, fil.dr. i psykologi
och författare till »Arton myter
om Freud och vägen framåt«.

Fler val står på tur

Det är valtider i Sverige när jag skriver denna ledare, och när ni läser den vet vi hur rösterna utföll. Men det finns fler viktiga val och riktningssalternativ att engagera sig i! I maj är det dags för Psykologförbundets kongress, och förbundsstyrelsen hoppas på ett stort engagemang och valdeltagande från förbundets medlemmar. Vi planerar för informations- och dialoginsatser under hösten och våren, för att möjliggöra tidig insyn och input i förbundets verksamhet och de inriktningsförslag som förbundsstyrelsen kommer att lägga fram för kongressen.

Vi vill att alla föreningar och medlemmar förstår förbundets politiska, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar. Genom att jobba systematiskt och långsiktigt med gemensamt påverkansarbete, samordning mellan politik och samverkan på lokal och nationell nivå, samt erbjuda såväl studenter som yrkesverksamma medlemmar, förtroendevalda, föreningar, nätverk och kansliledarbetare tydliga roller och sätt att bidra till

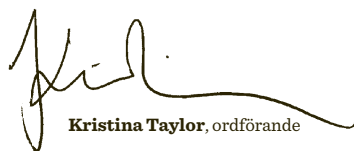
verksamheten, tror vi att verksamheten blir mer strategisk och effektiv – och förbundet därmed mer relevant.

NÄR JAG NYLIGEN var inbjuden att prata om psykologprofessionen i dag och i framtiden med psykologstudenter vid LiU, delade jag med mig av några spaningar om vår profession som inspirerar mig när jag representerar och leder förbundet:

- Förmåga/mod till etisk reflektion och att hantera komplexitet är en usp för psykologerna: **Visa det!**
- Vi är experterna på det psykologiska perspektivet, och välfärdssektorn behöver det: **KBK! (Kör bara kör)**
- Fler psykologer kan bidra i tjänster och uppdrag med andra beteckningar och inom för oss okonventionella fält: **Tänk och sök utanför boxen!**

HUR SER DINA SPANINGAR och drömmar ut? Hör av dig till en psykologförening eller nationell förening och fråga efter deras medlemsmöten och aktiviteter, och håll utkik i medlemsbrev och förbundets kanaler efter information om kongressförberedelser. Vilka minns X-models hit från 1980-talet?

Det finns bara en av mig och det är jag, det finns bara en av dig och det är du, det finns bara två av oss, och det är vi.

Kristina Taylor, ordförande

För många unga blir köerna till Bup oacceptabelt långa.

BILD ISTOCKPHOTO

Förbundsnytt

Förbundets rapport pekar på brister

ARBETSMILJÖ. Sveriges Psykologförbund har genomfört en undersökning där 950 psykologer verksamma med behandling av barn och ungdomar ger sin syn på situationen i världen. Undersökningen bekräftar att psykologisk behandling på många håll inte är prioriterad. Endast 16 procent av psykologerna inom BUP uppger att patienterna alltid får träffa en psykolog för en första bedömning.

Frågan om ungas ohälsa drivs vidare

DEBATT. Sverige har en uppskattad hälso- och sjukvård, skola och möjlighet till hälsa och utveckling. Ändå ökar den psykiska ohälsan, särskilt bland barn och unga. Samhället har svårt att leva upp till medborgarnas behov – för många unga blir de oacceptabelt långa köerna till Bup ett svek, skriver Kristina Taylor i en debattartikel i GP, fjärde augusti. Den tredje augusti rapporterade Trelleborgs Allehanda att det snart inte kommer att finnas någon psykolog kvar på

Bup i Trelleborg. Maria Nermark, ordförande i Region Skåne, uttryckte i tidningen att den som pendlar ska få mer betalt och att flexibla arbetstider med möjlighet att delvis jobba hemifrån, kan vara en lösning.

Kritik mot Moderaternas förslag

POLITIK. Moderaterna vill snabbtesta skolklasser i utanförskapsområden för adhd – för att kunna medicinera fler och därmed minska gängkriminaliteten. Kristina Taylor, Psykologförbundets ordförande, kallade förslaget utpekan- de och säger att kopplingen mellan kriminalitet och adhd är grovt förenklad. På sin ledarsida den 26 augusti uppmärksammarde även *Dagens Nyheter* förbundets debattartikel och synen på snabbtesterna.

Ukraina-träffar fortsätter under hösten

MÖTESPLATS. Under våren har förbundet anordnat informationsmöten med psykologer på flykt från Ukraina. Under hösten fortsätter förbundet att erbjuda möjlighet för psykologer från Ukraina att mötas. Ordförande Kristina Taylor finns på plats vid mötena.

www.psykologforbundet.se • post@psykologforbundet.se

När är det rätt att byta jobb?

Fråga: Före sommaren fick jag ett intressant jobberbjudande med bra lön och spännande arbetsuppgifter. Under semestern har jag tagit mig tiden att reflektera kring min situation på arbetet och jag lutar nu åt att tacka ja till erbjudandet men känner mig fortfarande osäker. Hur vet jag att det är rätt att byta jobba?

När du blir erbjuden ett jobb är det självklart lätt att falla för smicker. En fråga att söka svar på är vad som gör att du överväger att tacka ja? Handlar det om att erbjudandet du fått verkligen är intressant eller söker du dig bort från något i ditt nuvarande arbete?

Genom att göra en genomlysning av din nuvarande arbetsituation och jämföra med vad du kan få fram om den tilltänkta arbetsplatsen kan du fatta ett välgrundat beslut som inte bara baseras på magkänsla. Gör en lista på faktorer som är viktiga för dig på arbetet. Det kan till exempel

»Om du är osäker kan du ta ett samtal med din chef och beskriva dina funderingar och utforska om det är möjligt att förändra något.«

handla om arbetsinnehåll, utvecklingsmöjligheter, löneutvecklingen eller resorna till arbetet, den kollegiala samvaron eller något helt annat som du värdesätter.

För att kunna jämföra ditt nuvarande arbete med erbjudandet behöver du samla på dig information om den nya tjänsten. Det är lätt att jämföra till exempel arbetstider och förväntningar på prestation medan det är svårare att få svar på mjukare faktorer som utvecklingsmöjligheter och ledarskap. Det kan vara svårt att få en uppfattning om hur chefen fungerar och samarbetet mellan kollegor. Be om att få träffa dina potentiella framtida kollegor och ta referenser på chefen. Ställ många frågor och var nyfiken på hur samarbetet ser ut i arbetsgruppen och hur organisationen fungerar. Hur väl rimmar verksamhetens övergripande syfte med dina drivkrafter? Drivs organisationen av att tjäna pengar så ger det andra förutsättningar än att jobba åt en offentlig arbetsgivare.

När du nu har en lista på faktorer och en uppfattning om hur erbjudandet står sig i förhållande till vad du har, så kan du ställa frågan om det finns möjlighet att utveckla något i din nuvarande roll? Om du är osäker kan du ta ett samtal med din chef och beskriva dina funderingar och utforska om det är möjligt att förändra något. Du känner din chef bäst och avgör själv om du ska berätta om jobberbjudandet eller bara fokusera på det du vill ska förändras i ditt arbete. Leder inte samtalet till det du önskar kan det vara dags att ta nästa steg. En aspekt att väga in är att förändringar ofta tar tid, så det handlar mer om hur trovärdigt du upplever chefens svar än att förändringar kommer till stånd direkt. //Johan Thesslin, förhandlingschef

JOHAN THESSLIN

MALIN SEMB
HEMMINGS

Fråga: Vilket stöd kan jag förvänta mig på arbetsplatsen om jag upplever hög arbetsbelastning och har behov av återhämtning?

Forskningen är enig om att rimliga krav, upplevelse av kontroll i arbetet samt möjlighet till stöd från chef och kollegor, motverkar ohälsa. De flesta arbetsplatser har rutiner som reglerar dialoger kring lön, utveckling samt arbetsmiljöfrågor. Utöver de givna samtalen behövs en kontinuerlig dialog för att ni ska kunna utveckla förståelsen för varandras profession, förhindra missförstånd och att eventuella konflikter uppstår. Din chef behöver få vetskap om vad du behöver för att kunna må bra och åstadkomma ett gott arbete. För att skapa hållbarhet för dig och möjlighet att påverka beslut i verksamheten, är det en god idé att du delar med dig av hur du bidrar till verksamheten och vad du ser. För att dialogen ska fungera behöver också din chef skapa goda förutsättningar för samtal. Om du har kollegor kan du reflektera över vad du vill dela med dig till dem. Finns det teman som lämpar sig för att arbeta med tillsammans på arbetsplatsträff eller motsvarande?

Du kan hitta användbara verktyg för dialog med din chef och dina kollegor på till exempel Suntarbetslivs webbplats.
/ Malin Semb Hemmings, ombudsman

HAR DU EN FRÅGA?

Mejla! redaktionen@psykologtidningen.se

Du kan också kontakta medlemsrådgivningen på telefon 08-567 06 400.

Psykolog

TIDNINGEN

Ges ut av Sveriges Psykologförbund.

REDAKTIONEN

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Lennart Kriisa
tel 0709-67 64 53
lennart.kriisa@psykologtidningen.se

Vetenskapsredaktör:

Peter Örn (sjukskriven), tel 0703-09 10 42
peter.orn@psykologtidningen.se
Maria Jernberg, vikarie, tel 070-482 21 17

Medverkande i detta nummer:

Johan Bergmark, Daniel Bernstål, Ida Brogren,
Hanna Nolin, Anna Wahlgren

Redaktionsrådet:

Gerhard Andersson, professor i klinisk
psykologi vid Linköpings universitet och KI.
Anne Grefberg, psykolog och föreläsare.
Jenny Klefbom, psykolog och författare.
Jonas Ramnerö, enhetschef, Centrum för psykiatriforskning.
Therese Fröman, studeranderepresentant.

facebook.com/psykologtidningen

@psykologtidning

#psykologtidningen

Psykologtidningen

Postadress: Nytorosg 17 A,
116 22 Stockholm

e-post: redaktionen@
psykologtidningen.se
www.psykologtidningen.se
ISSN 0280-9702.

Annonser:

Newsfactory
Eftertextannonser
& material: Madeleine
Nordberg,
08-505 738 15
madeleine.nordberg@
newsfactory.se

Textannonser:
Madeleine Nordberg,
kontaktuppgifter se ovan

Grafisk form:

Birgersson & Co
Anders Birgersson
Markus Edin
Åse Bengtsson Helin

Korrektur:

Mats Wirström

Omslag:

Johan Bergmark

Prenumerationer och adressändringar:

Vasabyrån
Tel 08-567 064 30
medlemsregistret@
psykologforbundet.se
Pris: 700 kr inkl moms
helår, 8 nr 2019.
Utrikes 800 kr.
Lösnummer 60 kr.
Plusgiro: 29 77 01-5
Bankgiro: 5675-9202

Psykologtidningen på nätet:

All redaktionell text
lagras elektroniskt för att
kunna publiceras också på
internet. Författare som
inte accepterar detta måste
meddela förbehåll. I princip
publicerar vi inte artiklar
med sådana förbehåll.

TS-kontrollerad upplaga
12 000 ex 2018.

Medlem av Sveriges
Tidskrifter.

Tryck:
Norra Skåne Offset

PRESSTOPP FÖR NOTISER

Nummer	7/2022
Utgivning	Vecka 44*
Manusstopp	10 oktober

*Utdelningen startar på
onsdag 2 november och
majoriteten får tidningen
senast måndag 7 november.
Pdf på tidningen finns
på sajten från onsdag
2 november.

Här hittar du alla som arbetar inom Sveriges Psykologförbund

Kontakt

■ **Medlemsrådgivningen**
(frågor som rör lön, anställning,
profession, juridik, egenföretagare etc.)
Vardagar 9.00-12.00
08-567 064 00
medlemsradgivningen
@psykologforbundet.se

■ **Specialistutbildningen**
Tel tid 13.30-15.00 torsdagar
08-567 064 00
specialist@psykologforbundet.se

■ **Medlemsregistret**
08-567 064 30
medlemsregistret@psykologforbundet.se

Kansli

■ **Postadress:** Box 3287,
103 65, Stockholm

■ **Besöksadress:** Vasagatan 48

■ **E-post:** post@psykologforbundet.se

■ **E-post till personal:**
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se

■ **Psykologförbundets hemsida:**
www.psykologforbundet.se

■ **Plusgiro:** 373267-4
Bankgiro: 767-2066

Direktnummer till personalen

■ Ledning

Ulrika Edwinson, 08-567 064 02,
förbundsledare.

Mahlin Levin, 08-567 064 07,
förbundssekreterare.

■ Kommunikation

Ann Hallenius, 0706-12 70 60,
kommunikationschef.

Anna Härenvik, 08-567 064 42,
kommunikationsstrateg.

Anton Emanuelsson, 0709-67 64 09,
digital kommunikator.

Emily Storm, redaktör för Psykologiguiden.

Kajsa Heinemann, 0709-67 64 78,
redaktör för Psykologiguiden Ung.

Kristina Häggman, 0709-76 54 75,
digital utvecklare.

■ Yrkesavdelningen

Gunilla Svensson, 08-567 064 14,
avdelningschef Yrke.

Martin Björklind, 08-567 064 11,
professionsstrateg.

Nils Erik Solberg, 08-567 064 12,
förbundsjurist.

Per Johansson, 08-567 064 59,
utredare.

Johan Thesslin, 08-567 064 05,
förhållningschef.

Linda Andresen, 08-567 064 03,
ombudsman (vikariat).

Malin Semb Henning, 08-567 064 08,
ombudsman.

Jens Lindau, 08-567 064 16,
ombudsman.

■ Utbildning

Ulrika Eskner Skoger, 08-567 064 02,
utbildningschef och central studierektor.

Elin Wesslander, 0709-67 64 74,
utbildningsledare.

Håkan Nyman, examinator
specialistutbildningen.

Eva Shaw, 08-567 064 54, administratör.

Eva Haglund, 08-567 064 09, administratör.

Förbundsstyrelsen

Kristina Taylor, ordförande.
Maria Nermark, 1:e vice ordförande.
Annalena Pejok, 2:e vice ordförande.
Kristofer Vernmark, ledamot
Isabel Khouré, ledamot.
Eva-Lena Lindström, ledamot.
Anders Ordqvist, ledamot.
Andreas Karlsson, ledamot.
Carl Hellström, ledamot.
Martina Holmbom, ledamot.
Linus Olsén, studerandeledamot.
Ninni Ahlin, studerandeledamot.

Valberedningen

Per Fallénius, ordförande.

Etikrådet

Patrik Lind, ordförande.
Anita Wäster, vice ordförande.
Bo Hejlskov Elvén, ledamot.
Åsa Prestby-Magnusson, ledamot.
Linda Richter Sundberg, ledamot.
Joel Rutschman, ledamot.

Företagarrådet

Maria Åkerlund, ordförande.
Johannes Engh, vice ordförande.
Haydar Adelson, ledamot.
Christian Fahlén, ledamot.
Kerstin Grudén, ledamot.

Specialistrådet

Sara Henrysson Eidvall, sammankallande.
Maria Marinopoulou, ledamot.
Sofia Strand, ledamot.
Malin Öhman, ledamot.

Studeranderådet

Therese Fröman, ordförande.
Wilma Granander Schwartz, vice ordförande.

Vetenskapliga rådet

Petri Partanen, ordförande.
Ida Flink, vice ordförande.
Elinor Schad, vice ordförande.

IHPU – psykologiutbildarna AB

Box 3287, 103 65 Stockholm,
ihpu@psykologforbundet.se
VD: Ulrika Edwinson, 08-567 064 02.
Eva Haglund, 08-567 064 09,
administration IHPU.

Psykologföretagarna

Box 3287, 103 65 Stockholm
psykologforetagarna@
psykologforbundet.se, 08-567 064 30
Hemsida: www.psykologforetagarna.se

STP – stiftelsen för tillämpad psykologi

Box 3287, 103 65 Stockholm
Johnny Hellgren, 0705-93 56 00.

PSYKOLOGFÖRBUNDET

ANNONSERA I

Psykolog

TIDNINGEN

Annonskontakt: Newsfactory

Madeleine Nordberg

Tel: 08-505 738 15

MARKNADSANNONSER

■ LEDIGA RUM UTHYRES, STOCKHOLM

Skeppsbron 10, Gamla stan. Etablerad psykoterapimottagning. Vi har lediga rum för uthyrning. Pris enligt överenskommelse. Vi finns på Skeppsbron 10, Gamla Stan med bra kommunikationer. Kontakta Owe Larsols för mera information på mobilnr: 073-915 47 27

■ TERAPIRUM UTHYRES, STOCKHOLM

Terapirum uthyres i en trivsamt, etablerad och centralt belägen mottagning vid Östermalmstorg. Förmånlig hyra. För information och visning kontakta Eva-Maria Larsson eva-maria@psykoterapeuta.se, 070-722 63 71

Marknadsannonser

MARKNADSANNONS + E-TIDNING: 950 kr.
Rubrik samt fyra rader text.

KURSANNONSER

ITB - Institutet för Tillämpad Beteendevetenskap

SPÄDA & SMÅ BARNES PSYKISKA HÄLSA OCH UTVECKLING, 0-5 ÅR

Denna kurs riktar sig till olika professioner som arbetar med barn mellan 0-5 år och syftar till att ge en fördjupad kunskap om späda & små barns psykiska hälsa och utveckling utifrån neurobiologiskt, utvecklingspsykologiskt, anknytningsteoretiskt, relationsteoretiskt och kliniskt perspektiv. Kursen ger även kunskap om för åldern relevanta bedömnings-, utrednings- och behandlingsmetoder vad gäller barnets utveckling, barnets och förälderns psykiska hälsa och samspelet mellan förälder och barn. Kursen är öppen för olika professioner och även ackrediterad som specialistkurs i Psykologförbundets specialistordning.

Kursstart: 1 februari 2023

Kursansvariga: Johanna Stålnacke e-mail: johanna.stalnacke@psychology.su.se

Lilianne Eninger e-mail: lilianne.eninger@psychology.su.se

Information om kursen och ansökningsformulär finns på
www.psychology.su.se/itb

Sista anmälningssdag är 31 december 2022

Stockholms
universitet

psykologpartners

Dags att söka specialistkurser?

På psykologpartners.se finner du vårt breda utbud:

- Psykologen som förändringsledare
- Motiverande samtal (MI) för psykologer
- Positivt beteendestöd för barn och unga
- IBIS:Handledning, analys och implementering
- Diagnostik, bedömning och utredning – Från primärvård till komplexa ärenden i specialistpsykiatri
- I ledarskapets gränsland (breddkurs)
- Utveckling av grupper och team
- Acceptance and Commitment Therapy
- Handledning utifrån Beteendeanalys
- Klinisk beteendeanalys och dess tillämpning
- Bedömning och behandling av suicidalt beteende

HÖGSKOLAN
sapu

Stockholm & Göteborg

Psykoterapeutprogrammet 90 hp

Handledar- och lärarutbildning i psykoterapi

Grundläggande psykoterapiutbildning (steg 1)

Alla våra utbildningar på sapu.se

**Individanpassad
psykoterapi**
-Teori och praktisk
tillämpning

Start: 24 nov Göteborg
Anmälan: ledarpartner.se

Specialistkurs

LedarPartner

Häng med oss digitalt!

På psykologtidningen.se läser du de senaste nyheterna om psykologi.

Som prenumerant på vårt **nyhetsbrev** får du nyheterna till din mejlbox 7 ggr under 2022.

Följ oss också på **Facebook** där vi lägger ut nyheter flera gånger i veckan.

ITB - Institutet för Tillämpad Beteendevetenskap

DYNAMIC INTERPERSONAL THERAPY (DIT)

Institutet för tillämpad beteendevetenskap (ITB) vid Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, erbjuder en specialistkurs i Dynamic Interpersonal Therapy (DIT), med start VT 2023. Kursen vänder sig till yrkesverksamma, legitimerade psykologer med psykodynamisk inriktning som vill fördjupa sig i denna behandlingsmodell. Kursen kan tillgodoräknas som en kurs i Psykologförbundets specialistordning, motsvarande 7.5 högskolepoäng. Omfattningen är 8 halvdagar med seminarier under VT 2023.

Kursstart: 30 januari 2023 och kursslut 15 maj 2023.

Kursansvarig: Herman Daniels e-post: herman.daniels@psychology.su.se

Information om kursen och ansökningsformulär finns på
www.psychology.su.se/itbkurser

Sista ansökningsdag är 2022-12-20

Stockholms
universitet

Ambitiös psykolog som inte får ihop livspusslet?

Då kan lösningen vara att jobba på Modigo. Vi är en flexibel vårdgivare som sätter dina och patienternas behov allra främst.

Hos oss arbetar du med **NP-utredningar** och du har redan några års erfarenhet. Våra mottagningar finns i **Stockholm, Göteborg, Lund och Sundsvall**.

Vi ger dig:

- Fokus på **kvalitet** och kliniskt arbete.
- Kontinuerlig **kompetensutveckling**.
- **Flexibilitet** avseende bl.a. arbetstider och var du förlägger ditt arbete.
- **Högt i tak** – vår verksamhet utvecklas ständigt och vi vill gärna ha dina idéer!

Läs mer på modigo.se/jobba-hos-oss

S:T LUKAS I STOCKHOLM SÖKER
LEG. ORGANISATIONSPSYKOLOG

Se annons på
www.sanktlukas.se/stockholm

Nepoteket

Vi söker dig som är intresserad av att jobba som

psykologkonsult

i Umeå, Uppsala eller Sundsvall.

Vi erbjuder ett flexibelt arbete för dig som har erfarenhet av neuropsykiatriska utredningar.

KONTAKTA OSS PÅ INFO@NEPOTEKET.SE

Webbinarium om Brown EF/A

Välkommen till ett gratis webinarium om Brown EF/A. Brown EF/A är vår nya skattningsskala för att bedöma exekutiva funktioner och ersätter Brown ADD.

Våra produktspecialister kommer att presentera hur Brown EF/A är utvecklat, vad det mäter och hur det kan administreras. Vi kommer beskriva samstämmighet mellan Brown EF/A och diagnoskriterierna för adhd i DSM-5 samt forskning som ligger till grund för utvecklingsarbetet.

Tid: Måndag 24 oktober kl. 13.00–14.00

Anmäl dig på
pearsonclinical.se/webbinarium

Höstens kurser & föreläsningar

Vi erbjuder kurser i WISC, WAIS, D-KEFS och CELF. Missa inte vårt seminarium om exekutiva funktioner eller vår föreläsning om psykos och neuropsykologi.

Läs mer här:
pearsonclinical.se/kurs

